

Agenda – Y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol

Lleoliad:	I gael rhagor o wybodaeth cysylltwch a:
Ystafell Bwyllgora 3 (Senedd)	Rhys Morgan
Dyddiad: Dydd Llun, 13 Ionawr 2025	Clerc y Pwyllgor
Amser: 13.30	0300 200 6565
	SeneddCydraddoldeb@senedd.cymru

Rhag-gyfarfod preifat

(13.00–13.30)

1 Cyflwyniadau, ymddiheuriadau, dirprwyon a datgan buddiannau (13.30)

2 Craffu ar Gyllideb Llywodraeth Cymru ar gyfer 2025–2026

(13.30–15.00)

(Tudalennau 1 – 73)

Jane Hutt AS – Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyfiawnder Cymdeithasol, y
Trefnydd a'r Prif Chwip

Amelia John, Cyfarwyddwr, Cymunedau a Chyfiawnder Cymdeithasol,
Llywodraeth Cymru

Claire Germain, Dirprwy Gyfarwyddwr Trechu Tlodi a Chefnogi Teuluoedd,
Llywodraeth Cymru

Lorna Hall, Dirprwy Gyfarwyddwr Cydraddoldeb a Hawliau Dynol, Llywodraeth
Cymru

Andrew Charles, Dirprwy Gyfarwyddwr Cymunedau Cydlynus, Llywodraeth
Cymru

3 Papurau i'w nodi

(15.00)

Senedd Cymru
Welsh Parliament

- 3.1 Gohebiaeth gan yr Adran Gwaith a Phensiynau ynghylch ymchwiliad y Pwyllgor i'r Bwlch Cyflogaeth Anabledd
(Tudalennau 74 – 82)
- 3.2 Gohebiaeth gan Gadeirydd Grŵp Trawsbleidiol y Senedd ar Hawliau Dynol at Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyfiawnder Cymdeithasol, y Trefnydd a'r Prif Chwip ynghylch hyrwyddo Hawliau Dynol yng Nghymru.
(Tudalennau 83 – 84)
- 3.3 Gohebiaeth gan Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyfiawnder Cymdeithasol, y Trefnydd a'r Prif Chwip at y Cadeirydd ynghylch Trais yn Erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol.
(Tudalennau 85 – 87)
- 3.4 Gohebiaeth gan Nwy Prydain at y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol ynghylch rhagor o wybodaeth o ran yr ymchwiliad dilynol i Dlodi Tanwydd yng Nghymru.
(Tudalennau 88 – 92)
- 3.5 Gohebiaeth gan Gofal Canser Tenovus at y Cadeirydd ynghylch y cynnydd yng nghyfraniadau Yswiriant Gwladol y cyflogwr.
(Tudalennau 93 – 94)
- 3.6 Gohebiaeth rhwng y Cadeirydd a'r Weinyddiaeth Gyfiawnder ynghylch anghenion lleferydd, iaith a chyfathrebu pobl ifanc.
(Tudalennau 95 – 97)
- 3.7 Gohebiaeth at y Cadeirydd gan y Llywydd ynghylch penderfyniad Fforwm y Cadeiryddion ar gyrff rhyngseneddol
(Tudalennau 98 – 99)
- 3.8 Gohebiaeth at Gadeirydd y Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad gan Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyfiawnder Cymdeithasol, y Trefnydd a'r Prif Chwip ynghylch y Cytundeb Cysylltiadau Rhyng-sefydliadol.
(Tudalennau 100 – 101)
- 3.9 Gohebiaeth at y Cadeirydd gan Gyngor Sir Caerdydd ynghylch ymchwiliad y Pwyllgor i'r Bwlch Cyflogaeth Anabledd.
(Tudalennau 102 – 105)

- 4 Cynnig o dan Reol Sefydlog 17.42 (iv) i benderfynu gwahardd y cyhoedd o weddill y cyfarfod hwn.

(15.00)

Cyfarfod preifat (15.00–15.30)

- 5 Craffu ar Gyllideb Llywodraeth Cymru 2025–26: trafod y dystiolaeth (15.00 – 15.30)

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol

Craffu ar Gyllideb Ddrafft 2025- 26

Tystiolaeth mewn perthynas â'r dyraniadau cyllidebol a wnaed drwy Brif Grŵp Gwariant Cyfiawnder Cymdeithasol; gan gynnwys tystiolaeth ynglŷn â sut mae cydraddoldeb a chyfiawnder cymdeithasol yn ysgogi'r broses o bennu blaenoriaethau a dyrannu'r gyllideb ym mhob rhan o Lywodraeth Cymru.

Cynnwys

1. Trosolwg o'r Gyllideb.....	3
Argymhellion blaenorol y Pwyllgor.....	5
2. Unedau Tystiolaeth Cydraddoldeb, Hil ac Anabledd	7
3. Mynd i'r afael â thlodi, costau byw a lleihau anghydraddoldeb	8
4. Cydraddoldeb a Chydlyniant Cymunedol.....	11
5. Safleoedd Sipsiwn a Theithwyr	16
6. Cyfiawnder i fenywod a chyfiawnder ieuencid	17
7. Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol	19
8. Gwasanaethau Cyngori.....	21
9. Y Trydydd Sector	22
10. Gwariant ataliol	23
11. Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol	25

1. Trosolwg o'r Gyllideb

Mae'r bennod hon yn rhoi trosolwg o'r dyraniadau a wnaed drwy Gyllideb Ddrafft 2025-26 i Brif Grŵp Gwariant Cyfiawnder Cymdeithasol.

1. Rwyf wedi cymryd camau penderfynol i ddyrannu fy nghyllidebau mewn meysydd a fydd yn ymdrin ag anghydraddoldebau ac yn mynd i'r afael â thlodi er mwyn cefnogi unigolion a theuluoedd sydd â'r angen mwyaf yng Nghymru. Ochr yn ochr â'r **£6.8m o gyllid refeniw ychwanegol** a dderbyniwyd drwy Gyllideb Ddrafft 2025-26, rwyf hefyd wedi ailbwrpasu **£9.2m arall o refeniw** yn fy mhortffolio, sy'n ei gwneud yn bosibl imi wneud dyraniadau refeniw gwerth cyfanswm o **16m**. Mae dyraniadau wedi cael eu gwneud yn unol â'n hymrwymadau niferus yn y Rhaglen Lywodraethu sydd â'r nod o fynd i'r afael ag anghydraddoldebau a'u lleihau. Mewn cymhariaeth, buddsoddiadau bach yw'r rhain, ond bydd eu heffaith yn bellgyrhaeddol ac yn sylweddol i'r unigolion y mae angen cymorth arnynt fwyaf.
2. Yn ogystal â'r dyraniadau refeniw hyn, dyrannwyd **£3m arall o gyfalaf** i'm portffolio, **sy'n golygu y bydd fy nghyllideb gyfalaf yn cynyddu 20%** o gymharu â Chyllideb Derfynol 2024-25 a Ailddatganwyd. Mae swm pellach o **£750k wedi cael ei ailbwrpasu** yn y Prif Grŵp Gwariant sydd wedi ei gwneud yn bosibl imi gynyddu cyllideb y Rhaglen Cyfleusterau Cymunedol a'r gyllideb Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol yn sylweddol. Mae swm arall o **£1.5m o Gyfalaf Trafodiadau Ariannol** hefyd wedi cael ei ddyrannu i'm portffolio a fydd yn rhoi cymorth ychwanegol i Gronfa Benthyciadau Asedau Cymunedol Cyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru.
3. Mae'r tabl isod yn rhoi gwybodaeth lefel uchel am newidiadau a wnaed i Brif Grŵp Gwariant Cyfiawnder Cymdeithasol drwy Gyllideb Ddrafft 2025-26. Ceir dadansoddiad ar lefel Llinellau Gwariant yn y Gyllideb yn Atodiad A. Mae Atodiad B yn cynnwys esboniadau o newidiadau a wnaed drwy Gyllideb Ddrafft 2025-26 ar lefel Llinellau Gwariant yn y Gyllideb yn ogystal â'r newidiadau a wnaed fel rhan o Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25. Nid oedd newidiadau a wnaed yng Nghyllideb Atodol Gyntaf 2024-25 wedi'u cynnwys yn y llinell sylfaen.
4. Bydd addasiadau i linell sylfaen 2025-26 yn cynnwys dyraniadau yn y llinell sylfaen a fydd yn cael eu gwneud yn Ail Gyllideb Atodol 2024-25 i roi cymorth ariannol ychwanegol i ymateb i effeithiau dyfarniad cyflog 2024-25 a'r costau ychwanegol o ganlyniad i'r newidiadau i gyfraddau disgowntio SCAPE sydd wedi effeithio ar gynlluniau pensiwn y sector cyhoeddus heb eu hariannu ers i'r newid gael ei roi ar waith ym mis Ebrill 2024. Mae addasiad i'r llinell sylfaen hefyd wedi cael ei wneud i'r gyllideb ar gyfer Tlodi Tanwydd er mwyn gwneud newid yr oedd ei angen o ganlyniad i ailstrwythuro'r portffolio yn gynharach yn y flwyddyn yn rheolaidd.

CYFIAWNDER CYMDEITHASOL							
	Cyllideb Derfynol 2024-25 a Ailddatganwyd	Addasiadau i'r Llinell Sylfaen ar gyfer 2025-26*	Llinell Sylfaen Ddiwygiedig 2025-26	Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Cyllideb Ddrafft 2025-26	Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25 **heb fod yn seiliedig ar y llinell sylfaen**	Cyllideb Atodol Gyntaf 2024-25
	(A)	(B)	(C = A + B)	(D)	(E = C + D)	(F)	(G = A + F)
	£000oedd	£000oedd	£000oedd	£000oedd	£000oedd	£000oedd	£000oedd
Bron yn Arian Parod	133,354	-596	132,758	6,279	139,037	4,559	138,417
Heb Fod yn Arian Parod	213	0	213	294	507	420	633
Adnoddau	133,567	-596	132,971	6,573	139,544	4,979	139,050
Cyfalaf	14,540	0	14,540	3,350	17,890	128	14,668
Cyfalaf Trafodiadau	-42	42	0	1,461	1,461	0	-42
Cyfanswm y Cyfalaf	14,498	42	14,540	4,811	19,351	128	14,626
Cyfanswm	148,065	-554	147,511	11,384	158,895	5,107	153,676
Gwariant a Reolir yn	226	0	226	0	226	0	226

5. Mae cyllidebau bron yn arian parod wedi cynyddu £6.3m o ganlyniad i'r Gyllideb Ddrafft hon. Mae hyn yn deillio o ddyrannu £6.8m o gronfeydd wrth gefn yn ogystal â'r trosglwyddiadau i mewn ac allan o'r Prif Grŵp Gwariant i feysydd eraill. Manylir ar y rhain yn Atodiad A a B.
6. Mae cyllidebau nad ydynt yn arian parod wedi cynyddu £0.3m o ganlyniad i ofynion a newidiodd yn ystod y flwyddyn. Unwaith eto, manylir ar y rhain yn Atodiad A a B.
7. Mae cyllidebau cyfalaf wedi cynyddu £3.35m o ganlyniad i'r dyraniad o £3m o gronfeydd wrth gefn yn ogystal â'r trosglwyddiad o £0.35m i mewn i'r Prif Grŵp Gwariant o Brif Grŵp Gwariant Tai a Llywodraeth Leol. Manylir ar y rhain yn Atodiad A a B.
8. Mae cyllidebau cyfalaf Trafodiadau Ariannol wedi cynyddu £1.5m ar ôl dyrannu cyllidebau o gronfeydd wrth gefn; mae newidiadau llai eraill o ganlyniad i ad-daliadau wedi'u proffilio ar y cyfalaf benthyciad hwn. Unwaith eto, manylir ar y rhain yn Atodiad A a B.

Sut mae cydraddoldeb a chyfiawnder cymdeithasol yn ysgogi'r broses o bennu blaenoriaethau

9. Mae ein Hasesiad Effaith Integredig Strategol o Gyllideb Ddrafft 2025-26 yn amlinellu'r dystiolaeth a gafodd ei hystyried ac a lywiodd ein penderfyniadau. Mae'r asesiad hwn yn nodi tueddiadau allweddol ac yn adlewyrchu effeithiau strategol a chronnol penderfyniadau mewn nifer o feysydd, gan gynnwys rhoi ystyriaeth briodol i'r gofynion statudol. Mae hyn wedi helpu i leihau unrhyw effaith anghymesur ar unrhyw grŵp penodol yn ogystal â nodi cyfleoedd i sicrhau'r effeithiau cadarnhaol mwyaf i leihau anghydraddoldebau ym mhob rhan o'n cymdeithas.
10. Cynhaliodd yr Unedau Tystiolaeth Cydraddoldeb, Hil ac Anabledd adolygiad o'r dystiolaeth ddiweddar (gan gynnwys adroddiad Llesiant Cymru, Arolwg Cenedlaethol Cymru a'r Arolwg Blyneddol o Oriau ac Enillion) er mwyn deall yn well pwy fyddai'n wynebu'r effaith fwyaf o ganlyniad i newidiadau cyllidebol. Archwiliodd nifer o feysydd polisi allweddol, gan gynnwys tlodi a statws economaidd-gymdeithasol, iechyd, addysg, tai, cyflogaeth a'r amgylchedd. Roedd hyn yn golygu canfod lle roedd gan bobl a oedd yn perthyn i grwpiau cydraddoldeb/y rhai â nodweddion gwarchodedig nodweddion croestoriadol lluosog a oedd yn golygu y byddent yn fwy agored i effeithiau negyddol o ganlyniad i doriadau i wasanaethau penodol o'u cymharu â phobl heb nodweddion cydraddoldeb croestoriadol lluosog. Roedd y dystiolaeth hon yn sail i drafodaethau a phenderfyniadau'r Cabinet wrth ystyried dyraniadau cyllidebol a gwneud penderfyniadau am wariant.

11. Mae ystyriaethau o ran cydraddoldeb a chyfiawnder cymdeithasol yn rhan annatod o'r blaenoriaethau y mae'r Llywodraeth wedi eu pennu ar gyfer gweddill tymor y Senedd hon. Cafodd y blaenoriaethau eu llunio drwy'r ymarfer gwranddo a gynhaliwyd dros fisoedd yr haf a'u cyhoeddi gan y Prif Weinidog ym mis Medi. Y pedwar maes blaenoriaeth allweddol yw:

- **Iechyd da** – lleihau amseroedd aros y GIG, gan gynnwys ar gyfer iechyd meddwl; gwella mynediad at ofal cymdeithasol a gwasanaethau iechyd menywod.
- **Swyddi a thwf gwyrdd** – creu swyddi gwyrdd sy'n mynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd ac yn adfer natur, a hefyd sicrhau bod teuluoedd ar eu hennill; cyflymu penderfyniadau cynllunio i dyfu economi Cymru.
- **Cyfle i bob teulu** – codi safonau mewn ysgolion a cholegau a darparu mwy o dai rhentu cymdeithasol, gan sicrhau bod pob teulu yn cael cyfle i lwyddo.
- **Cysylltu cymunedau** – trawsnewid ein rheilffyrdd a sicrhau rhwydwaith bysiau gwell; trwsio ein ffyrdd a grymuso cymunedau lleol i wneud dewisiadau ynglŷn ag 20mya.

12. Meysydd polisi sy'n bodoli eisoes yw'r rhain. Mae'r broses gyflawni yn mynd rhagddi yn unol â'r gofynion statudol ac asesu effaith perthnasol.

Argymhellion blaenorol y Pwyllgor

13. Gofynnodd eich llythyr yn benodol am ddiweddariad mewn perthynas ag argymhellion 2, 4 a 7 o'ch adroddiad ar gyfer 2024-25; nodir y diweddariadau isod.

Asesiad Effaith Integredig Strategol

14. Rydym wedi estyn y cyfnod ymgysylltu i adolygu'r asesiad er mwyn sicrhau ein bod yn cael tystiolaeth gan amrywiaeth eang o randdeiliaid ac rydym bellach yn rhagweld y daw i ben yn 2025. Yn ogystal â'n trafodaethau sy'n mynd rhagddynt â Grŵp Cyngori ar Wella ac Asesu Effaith y Gyllideb Llywodraeth Cymru, rydym yn ymgysylltu â Llywodraethau eraill, gan gynnwys Gwlad yr Iâ, Canada, yr Alban a Gogledd Iwerddon i fanteisio ar brofiadau ac arferion gorau o bedwar ban byd. Rydym hefyd wedi ymgysylltu â grwpiau allweddol megis Rhwydwaith Cydraddoldeb Menywod Cymru. Dros yr ychydig fisoedd nesaf, byddwn yn cyflymu'r broses ymgysylltu hon ac yn gofyn am safbwyntiau ehangach o bob rhan o Gymru cyn trafod argymhellion sy'n codi ag aelodau'r Grŵp Cyngori ar Wella ac Asesu Effaith y Gyllideb.

Y Grŵp Cyngori ar Wella ac Asesu Effaith y Gyllideb

15. Rydym wedi parhau i weithio gyda'r grŵp hwn i ddatblygu'r ffordd rydym yn ymgorffori mesurau atal a gwariant ataliol yn y broses gyllidebu ymhellach. Penderfynodd y grŵp sefydlu ffrwd waith bwrpasol i ystyried sut y gallai fod yn berthnasol i fioamrywiaeth a phrofi dulliau gweithredu newydd a allai gael eu defnyddio mewn meysydd polisi eraill maes o law. Mae'r grŵp yn archwilio'n benodol becyn cymorth ar fioamrywiaeth a ddatblygwyd, ac mae'n ystyried y canlyniadau a'r gwersi a ddysgwyd drwy ddefnyddio'r adnodd hwn. Bydd y grŵp yn parhau â'r ffrwd waith hon dros y misoedd nesaf, a gobeithiwn y bydd yn esgor ar argymhellion ynglŷn â sut y gellid cyflwyno dull cyllideb gyfan o ymdrin â gweithgarwch ataliol yn effeithiol. Bydd y broses o ymgorffori'r dull ataliol ymhellach hefyd yn allweddol i'r gwaith sy'n cael ei wneud ar Adolygiad Gwariant Cymru.

Swyddogion Cymorth Cymunedol yr Heddlu

16. Mae gwaith yn mynd rhagddo ar argymhelliad y Pwyllgor y flwyddyn ddiwethaf, ac mae swyddogion yn gweithio ar adroddiad a fydd yn dwyn ynghyd adolygiad o'r llenyddiaeth gyfredol ynglŷn â swyddogion cymorth cymunedol yr heddlu a rhywfaint o ymchwil sylfaenol lefel uchel ar y cyd â staff plismona rheng flaen. Datblygwyd y dull gweithredu hwn gydag arweinwyr plismona fel y gellir ei gyflwyno mewn partneriaeth.
17. Mae cymryd amser ychwanegol i gwblhau'r gwaith wedi cefnogi'r dull partneriaeth hwn ac wedi rhoi cyfle inni sicrhau bod canlyniadau a chanfyddiadau yn cael eu hystyried yn fanylach. Byddaf yn sicrhau bod y Pwyllgor yn cael cyfle i weld y gwaith, sy'n debygol o fod yn gymharol lefel uchel, cyn gynted ag y bydd wedi'i gwblhau ac yn barod i'w rannu.

2. Unedau Tystiolaeth Cydraddoldeb, Hil ac Anabledd

Mae £0.3m o refeniw ychwanegol wedi cael ei ddyrannu i'r Unedau Data fel rhan o Gyllideb Ddrafft 2025-26 i ddiwallu anghenion sy'n dod i'r amlwg o ran tystiolaeth ym meysydd hil, anabledd, rhywedd neu LHDTTC+.

Llywio penderfyniadau cyllidebol

18. Rhoddodd yr Unedau Tystiolaeth Cydraddoldeb, Hil ac Anabledd grynodedb lefel macro o'r dystiolaeth ynglŷn â chydaddoldeb er mwyn nodi pwy fyddai'n wynebu'r effaith fwyaf yn ôl gwariant er mwyn llywio penderfyniadau'r Cabinet. Roedd hyn yn golygu syntheseiddio amrywiaeth o dystiolaeth mewn perthynas â phedair blaenoriaeth allweddol y Prif Weinidog (Cymru iachach; swyddi a thwf gwyrdd; cyfle i bob teulu; a chysylltu cymunedau). Mae pobl sy'n perthyn i grwpiau cydraddoldeb sydd â nodweddion gwarchodedig croestoriadol lluosog yn fwy tebygol o wynebu effeithiau negyddol o ganlyniad i benderfyniadau cyllidebol am feysydd a gwasanaethau polisi penodol o'u cymharu â phobl heb nodweddion o'r fath. Dangosir y dystiolaeth hon yng Nghyd-destun Strategol yr Asesiad Effaith Integredig Strategol o Gyllideb Ddrafft 2025-26.
19. Prif rôl yr Unedau Tystiolaeth yw datblygu'r sylfaen dystiolaeth fel y gall eraill ystyried yr effeithiau ar gydraddoldeb yn eu meysydd polisi a'u negyddu'n fwy effeithiol. Mae'r Unedau Tystiolaeth wedi paratoi sawl darn allweddol o dystiolaeth a ddefnyddir wrth wneud penderfyniadau polisi a phenderfyniadau cyllidebol fel rhan o'r crynodeb lefel macro o'r dystiolaeth. Er enghraifft, y dadansoddiad ar gyfer pennod Llesiant Cymru 2024: Cymru sy'n Fwy Cyfartal, adadansoddiad y Cyfrifiad o wahaniaethau mewn canlyniadau, megis iechyd, addysg a statws economaidd yn ôl nodweddion cydraddoldeb. Bydd y broses o ddatblygu fframweithiau mesur ar gyfer Cynllun Gweithredu Cymru Wrth-hiliol, y Cynllun Gweithredu LHDTTC+ a'r Tasglu Hawliau Pobl Anabl yn ychwanegu ymhellach at y dystiolaeth sydd ar gael.
20. Drwy'r Gyllideb Ddrafft hon rwyf wedi dyrannu £0.3m ychwanegol i'r gyllideb hon er mwyn sicrhau y gellir cyflawni'r cynllun gwaith cyhoeddedig a galluogi'r Unedau i lenwi bylchau mewn tystiolaeth a diwallu anghenion sy'n dod i'r amlwg o ran tystiolaeth ym meysydd hil, anabledd, rhywedd neu LHDTTC+.
21. Y blaenoriaethau allweddol yn 2025-26 ar gyfer yr Unedau Tystiolaeth Cydraddoldeb, Hil ac Anabledd yw diwallu anghenion sy'n dod i'r amlwg o ran tystiolaeth yn y meysydd canlynol:
 - Materion trawsbynciol: er enghraifft, mesur effaith cynlluniau gweithredu cydraddoldeb, datblygu bylchau cyflog cydraddoldeb manwl, opsiynau i hybu Arolwg Cenedlaethol Cymru.
 - Anabledd: er enghraifft, rhwystrau i gyflogaeth i bobl anabl, ymgorffori'r model cymdeithasol o anabledd mewn prosesau casglu data.
 - Hil: er enghraifft, prosiectau ymchwil i brofiadau bywyd, gan gynnwys un i ddeall anghenion tystiolaeth Sipsiwn, Roma a Theithwyr.
 - Cydraddoldeb: deall anghenion mewn perthynas â chasglu data ar ryw/rhywedd, gan ddatblygu cyngor ac arweiniad ar brif ffyrddio'r broses o gasglu data ar gydraddoldebau ym mhob rhan o'r llywodraeth.

3. Mynd i'r afael â thlodi, costau byw a lleihau anghydraddoldeb

Un o flaenoriaethau allweddol fy mhortffolio yw defnyddio'r holl ysgogwyr sydd ar gael i leihau anghydraddoldebau a mynd i'r afael â thlodi drwy gefnogi cynifer o unigolion a theuluoedd â phosibl.

Mynd i'r afael â thlodi

22. Er bod cyfradd y cynnydd mewn prisiau yn gostwng, mae grwpiau incwm is yn debygol o barhau i wynebu anawsterau oherwydd effaith lefelau prisiau uwch ar eu safonau byw. Mae aelwydydd yn y ddau gwntil incwm isaf yn gwario cyfran fwy o'u hincwm ar fwyd, rhent ac ynni ar gyfartaledd. Drwy'r Gyllideb Ddrafft hon, rwyf wedi gwneud nifer o ddyraniadau i fynd i'r afael â thlodi.
23. Mae cyllideb **Cynhwysiant Ariannol** yn cynnig cymorth uniongyrchol mewn argyfwng i unigolion sy'n wynebu argyfwng ariannol nad oes unrhyw fath arall o gymorth ar gael iddynt. Rwyf wedi dyrannu **£1m ychwanegol** i'r **Gronfa Cymorth Dewisol**, sy'n golygu y bydd cyllideb Cynhwysiant Ariannol yn 2025-26 yn cynyddu i ychydig dros £40m. Mae tua 50% o ymgeiswyr i'r Gronfa Cymorth Dewisol bellach yn deuluoedd â phlant ac, felly, mae'n ffordd allweddol o helpu'r plant mwyaf difreintiedig yng Nghymru ochr yn ochr â chymorth ehangach drwy'r portffolio hwn ac mewn rhannau eraill o Lywodraeth Cymru. Rwyf hefyd wedi dyrannu £120k arall o refeniw i gyllideb Cynhwysiant Ariannol yn 2025-26 i gefnogi ymchwil i allgáu ariannol yng Nghymru. Bydd mynediad at y dystiolaeth newydd hon ar y rhai mwyaf difreintiedig ac felly'r rhai mwyaf agored i niwed o bosibl mewn cymdeithas yn ei gwneud yn bosibl inni lunio ymyriadau wedi'u targedu'n well.
24. Drwy fy nghyllideb **Cefnogi Cymunedau**, rwy'n cefnogi'r broses o gydlynw gweithgarwch trawslywodraethol ac yn galluogi cydweithio cadarn ar lefel ranbarthol a lleol i fynd i'r afael ag **achosion sylfaenol tlodi**. Defnyddir y cyllid hwn i roi cymorth uniongyrchol mewn argyfwng i'r rhai tlotaf yn ein cymunedau ac i helpu i fynd i'r afael â'r ffactorau sy'n achosi tlodi yn yr hirdymor. Mae hyn wedi cynnwys cymorth bwyd mewn argyfwng, cyllid i helpu unigolion gyda chost ynni, a chyllid i gefnogi'r broses o roi'r Strategaeth Tlodi Plant ar waith.
25. Yn y Gyllideb Ddrafft hon, rwyf wedi dyrannu **£2.5m arall** o refeniw o'r dyraniad £5m ehangach i gyllideb Cefnogi Cymunedau i ariannu Partneriaethau Bwyd Lleol a rhoi rhagor o gymorth i **fynd i'r afael â thlodi bwyd**, sy'n galluogi prosiectau lleol i helpu i fynd i'r afael ag achosion sylfaenol tlodi bwyd. Bydd hyn yn golygu y bydd y dyraniad cyffredinol i roi cymorth i'r rhai sy'n wynebu tlodi bwyd yng Nghymru ar gyfer 2025-26 bron yn £4.5m (refeniw a chyfalaf). Mae'r cymorth hollbwysig hwn yn helpu sefydliadau bwyd cymunedol i brynu cyflenwadau ychwanegol o fwyd o ansawdd da a nwyddau hanfodol, gan roi hwb i'w gallu i ddiwallu anghenion eu cwsmeriaid. Mae'r cyllid hefyd yn cefnogi Partneriaethau Bwyd Lleol a sefydliadau cymunedol wrth iddynt gyflawni prosiectau bwyd sy'n gysylltiedig â gwaith y partneriaethau bwyd lleol, gan gynnwys y rhai sy'n helpu i fynd i'r afael ag achosion sylfaenol tlodi bwyd.
26. Rwyf hefyd wedi dyrannu **£0.5m** o refeniw o gyllideb Cefnogi Cymunedau i roi cymorth tanwydd mewn argyfwng drwy'r Sefydliad Banc Tanwydd i'r rhai mewn **tlodi tanwydd** sy'n wynebu risg o gael eu datgysylltu ac sydd â mesurydd rhagdalw neu y mae angen cymorth oddi ar y grid arnynt drwy ein Cronfa Wres. Caiff aelwydydd nad ydynt wedi'u cysylltu â'r cyflenwad nwy gael cymorth i swmpbrynu tanwydd a gellir dosbarthu blancedi wedi'u

gwresogi i bobl o dan anfantais y mae angen amgylchedd diogel a chynnes arnynt i ymdopi â'r gaeaf.

27. Caiff **£1.5m** o'r refeniw ychwanegol ei ddefnyddio i barhau i gefnogi ac ehangu darpariaethau Canolfannau Clyd yn 2025-26, gan gynnig lleoedd diogel a chynnes mewn cymunedau lleol.
28. Mae'r gyllideb ar gyfer **urddas mislif** hefyd yn targedu'n benodol effeithiau costau cynhyrchion mislif ar y rhai ag incwm isel ac, unwaith eto, mae'r gyllideb hon wedi cael ei diogelu'n llawn yn 2025-26 er mwyn rhoi cymorth i bob ysgol a choleg yng Nghymru yn ogystal â sicrhau bod cynhyrchion mislif ar gael yn eang mewn nifer o leoliadau cymunedol, gan gynnwys banciau bwyd a phantrïau, llyfrgelloedd, canolfannau ieuencid a hybiau cymunedol.
29. Mae tlodi hefyd yn gysylltiedig â risg gynyddol o **drais domestig** ac mae cyllideb Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol hefyd wedi cael ei chynyddu, a ddisgrifir ym mhennod 7.
30. Rwyf hefyd wedi dyrannu **£1.4m** o refeniw ychwanegol i gyllideb **Cynhwysiant Digidol** yn 2025-26 i adfer y gyllideb i gefnogi gweithgarwch cynhwysiant digidol ledled Cymru ac ariannu'r cam nesaf o gymorth cynhwysiant digidol, ar ôl i raglen Cymunedau Digidol Cymru ddod i ben y flwyddyn nesaf. Y rhai mwyaf difreintiedig a rhannau allweddol o'r boblogaeth sy'n wynebu heriau ychwanegol fydd yn cael budd o gymorth cynhwysiant digidol. Mae ymchwil gan y Comisiynydd Pobl Hŷn ac Arolwg Cenedlaethol Cymru yn nodi bod allgáu digidol yn uwch ymhlith grwpiau penodol sydd eisoes yn wynebu rhwystrau ychwanegol i fywyd pob dydd.

Strategaeth Tlodi Plant

31. Yn ogystal â'r Asesiad Effaith Integredig Strategol a gweithgarwch y Grŵp Cyngori ar Wella ac Asesu Effaith y Gyllideb, mae craffu ar lefel y Cabinet wedi rhoi sicrwydd bod Tlodi Plant yn dal i fod yn thema drawsbynciol allweddol yn yr holl ystyriaethau a phenderfyniadau cyllidebol. Er enghraifft, ym Mhrif Grŵp Gwariant Cyfiawnder Cymdeithasol drwy'r Gyllideb Ddrafft hon rwyf wedi dyrannu £1m arall o refeniw o'r dyraniad ychwanegol ehangach o £5m i gyllideb Cefnogi Cymunedau er mwyn cefnogi'r gwaith o roi'r Strategaeth Tlodi Plant ar waith a chynyddu'r cyllid sydd ar gael drwy gyllid Grant Tlodi Plant i hwyluso'r ddarpariaeth o wasanaethau mwy arloesol.

Cefnogi aelwydydd gyda phwysau costau byw

32. Mae **£1m ychwanegol** wedi cael ei ddyrannu i'r **Gronfa Cymorth Dewisol**, gan gcynyddu'r gyllideb yn 2025-26 i £39.5m. Mae'r gronfa argyfwng hon yn ffordd hollbwysig o roi cymorth i'r rhai nad oes unrhyw fath arall o gymorth ar gael iddynt. Mae'r gronfa yn rhoi taliadau arian parod mewn argyfwng a mynediad at nwyddau cartref hanfodol er mwyn rhoi cymorth mewn argyfwng uniongyrchol a helpu unigolion i symud i ffordd fwy sefydlog o fyw ar ôl argyfwng. Mae'r gronfa hefyd yn cynnwys mynediad at gymorth gyda thaliadau tanwydd oddi ar y grid – nwy ac olew – sydd ar gael drwy gydol y flwyddyn. Mae cymorth ariannol i undebau credyd wedi'i gynnwys yn nyraniad cyffredinol cyllideb Cynhwysiant Ariannol a chaiff ei ddefnyddio i wneud y sector yn fwy gwydn a chynyddu'r amrywiaeth o wasanaethau a gynigir.
33. Drwy'r **Gronfa Gyngori Sengl**, rwyf wedi rhoi fframwaith o wasanaethau gwybodaeth a chynghor ar les cymdeithasol ar waith ledled Cymru ac mae'r rhain yn hygyrch i bobl o'n cymunedau mwyaf difreintiedig a'n cymunedau sydd wedi'u hymyleiddio fwyaf. Yn y

flwyddyn ariannol ddiwethaf, roedd 77% o'r bobl a ddefnyddiodd wasanaeth y Gronfa Gyngori Sengl yn dod o un o grwpiau blaenoriaeth Llywodraeth Cymru, gan gynnwys: pobl o gymunedau Du, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol, pobl anabl, pobl â chyflyrau iechyd hirdymor, pobl hŷn, gofalmwr pobl hŷn a theuluoedd incwm isel â phlant.

34. Fel y nodir uchod, drwy gyllideb **Cefnogi Cymunedau**, rwy'n cefnogi'r broses o gydlynw gweithgarwch trawslywodraethol ac yn galluogi cydweithio cadarn ar lefel ranbarthol a lleol i fynd i'r afael ag achosion sylfaenol tlodi. Defnyddir y cyllid hwn i roi cymorth uniongyrchol mewn argyfwng i'r rhai tlotaf yn ein cymunedau ac i helpu i fynd i'r afael â'r ffactorau sy'n achosi tlodi yn yr hirdymor. Mae hyn wedi cynnwys cymorth bwyd mewn argyfwng, a chyllid i helpu unigolion gyda chost ynni.

Siarter Budd-daliadau Cymru

35. Bydd y gwaith i symleiddio'r ffordd y gweinyddir budd-daliadau Cymru yn ei gwneud yn haws i bobl gael gafael ar y cymorth ariannol y mae ganddynt yr hawl i'w gael.
36. Bydd map llwybr o Gam Un Symleiddio Budd-daliadau Cymru sy'n amlinellu'r blaenoriaethau a'r allbynnau lefel uchel y disgwylir iddynt gael eu cyflawni erbyn mis Ebrill 2026 yn cael ei gyhoeddi ym mis Ionawr 2025. Mae hyn yn cynnwys gweithgareddau megis darganfod a lledaenu arferion gorau, ymchwil, a chyfathrebu, ac rwyf wedi dyrannu £0.5m o refeniw ychwanegol yn 2025-26 i gefnogi'r gwaith hwn, gan sicrhau y gellir cyflawni'r allbynnau hyn mewn modd amserol.

4. Cydraddoldeb a Chydlyniant Cymunedol

Mae cyllideb Cydraddoldeb, Cynhwysiant a Hawliau Dynol wedi cynyddu £0.7m drwy Gyllideb Ddrafft 2025-26; mae cyllideb Cydlyniant Cymunedol hefyd wedi cynyddu £0.9m¹.

37. Mae cyllideb Cydraddoldeb, Cynhwysiant a Hawliau Dynol yn cefnogi'r grwpiau sy'n wynebu'r anfantais fwyaf yn uniongyrchol, ac yn aml, y grwpiau hyn yw'r rhai y mae'r cyddestun ariannol presennol yn effeithio arnynt fwyaf. Yn 2025-26, mae'r cyllidebau hyn wedi cael eu diogelu'n llawn, gyda chynnydd mewn meysydd allweddol er mwyn cydnabod y pwysau chwyddiannol presennol hyd y gellir. Gwyddom fod pobl sy'n anabl, yn LHDTTC+ a/neu sy'n dod o gymunedau ethnig lleiafrifol yn fwy tebygol o brofi troseddau casineb ac, ochr yn ochr â phobl o aelwydydd incwm is, dyma'r unigolion sy'n wynebu'r risg fwyaf o iechyd meddwl gwael ac unigrwydd. Mae cyllidebau LHDTTC+ yn cefnogi'r cymunedau hyn yn uniongyrchol ac mae cyllidebau Cynllun Gweithredu Cymru Wrth-hiliol hefyd yn cefnogi'n uniongyrchol y gwaith i fynd i'r afael â throseddau casineb.
38. Rwyf wedi dyrannu **£450k** ychwanegol i gyllideb Cydraddoldeb, Cynhwysiant a Hawliau Dynol er mwyn cefnogi ymdrechion i fynd i'r afael ag anghydraddoldebau a'u lleihau a hyrwyddo hawliau dynol. Caiff y cyllid hwn ei ddefnyddio i dargedu camau gweithredu sydd wedi'u hanelu at fynd i'r afael ag anghydraddoldeb a hyrwyddo hawliau dynol, gan adlewyrchu'r cyddestun heriol a brofir o hyd gan y rhai â nodweddion gwarchodedig sy'n wynebu anghydraddoldeb a gwahaniaethu a'r sefydliadau yn y trydydd sector sy'n eu cefnogi. Bydd hyn yn helpu sefydliadau i gefnogi'r broses o gyflawni ein cynlluniau trawslywodraethol, gan gynnwys Cynllun Gweithredu Cymru Wrth-hiliol, Cynllun Gweithredu LHDTTC+ a'r cynllun arfaethedig ar hawliau pobl anabl. Mae hyn yn ychwanegol at y gefnogaeth i'n partneriaid sy'n gweithio ar Gydraddoldeb, Cynhwysiant a Hawliau Dynol yn y trydydd sector drwy roi cynnydd o 3% yn y gyllideb, ochr yn ochr â rhoi £0.2m o refeniw ychwanegol i gefnogi gwaith i ddileu rhwystrau a gwella mynediad at wasanaethau i'r rhai yn y gymuned Fyddar.
39. Bydd **mudwyr a cheiswyr noddfa, gan gynnwys ffoaduriaid a cheiswyr lloches**, yn aml yn dod o dan un neu fwy o'r nodweddion gwarchodedig hyn ac felly, maent yn fwy tebygol o gael budd o'n gwaith i ddileu anghydraddoldebau. Mae cyllideb Cymunedau Cydlynus yn helpu i ddangos ein hymrwymiad parhaus i gydraddoldeb a Dyletswydd Cydraddoldeb y Sector Cyhoeddus drwy roi cymorth i fudwyr, gan gynnwys pobl o Wcráin. Yn 2025-26, bydd £0.9m o refeniw ychwanegol yn cael ei ddyrannu i gefnogi Gwasanaeth Noddfa Cymru a'r Rhaglen Cydlyniant.
40. Mae cyllideb refeniw **hil a Sipsiwn, Roma a Theithwyr** yn canolbwyntio ar nodweddion gwarchodedig hil, gan gynnwys cymunedau Sipsiwn, Roma a Theithwyr. Bydd y gyllideb hon yn ei gwneud yn bosibl i'r camau gweithredu sy'n weddill yng Nghynllun Gweithredu Cymru Wrth-hiliol gael eu cwblhau. Bydd hyn yn cyfrannu'n gadarnhaol at Ddyletswyddau Cydraddoldeb y Sector Cyhoeddus, yn cael effaith gadarnhaol ar gymunedau sydd o dan anfantais economaidd ac yn gwella mynediad at hawliau CCUHP i blant, yn enwedig y gymuned Sipsiwn, Roma a Theithwyr. Bydd hyn yn cefnogi gwaith i fynd i'r afael ag anghydraddoldebau tai ar gyfer y grŵp hwn, sef un o'r grwpiau sydd o dan yr anfantais fwyaf yng Nghymru. Rydym hefyd wedi parhau â'n cefnogaeth i'r gyllideb safleoedd cyfalaf ar lefelau 2024-25.

¹ Mae dyraniad o £0.9m wedi cael ei wneud, ond mae £0.7m hefyd wedi cael ei drosglwyddo allan o'r Llinell Wariant yn y Gyllideb felly bydd y cynnydd yn ymddangos fel £0.2m yn nhablau'r Llinell Wariant yn y Gyllideb.

Cynllun Gweithredu Cymru Wrth-hiliol

41. Mae'r gyllideb ddrafft yn cefnogi'r gwaith o barhau i roi Cynllun Gweithredu Cymru Wrth-hiliol ar waith drwy flaenoriaethu adnoddau i fynd i'r afael â hiliaeth systemig drwy ddull gweithredu trawslywodraethol. Mae hyn yn ategu cyllid mewn portffolios i gymryd y camau gweithredu trawslywodraethol a nodir yn y cynllun ar ei newydd wedd a gyhoeddwyd ym mis Tachwedd 2024.
- Roedd y cyllid yn y Prif Grŵp Gwariant yn cynnwys mentrau megis cefnogaeth i ddatblygu arweinyddiaeth gymunedol a chynyddu cynrychiolaeth pobl ethnig leiafrifol, yn enwedig menywod, mewn penodiadau cyhoeddus a mynediad at weithlu'r gwasanaeth cyhoeddus.
 - Mae'r Grŵp Atebolrwydd Allanol yn parhau i gefnogi'r gwaith o roi'r cynllun ar waith, gan gynnig cefnogaeth a her, a manteisio ar arbenigedd a phrofiadau bywyd y grŵp.

Cenedl Noddfa

42. Mae'r dyraniadau yn ei gwneud yn bosibl i weledigaeth Cenedl Noddfa gael ei gwireddu. Mae'r ymrwymadau wedi'u cynnwys yn y bennod ar Genedl Noddfa yng Nghynllun Gweithredu Cymru Wrth-hiliol ar ei newydd wedd. Caiff £2.12m ei ddarparu ar gyfer amrywiaeth o ymyriadau penodol, fel y'u hamlinellir isod, yn ogystal â buddsoddiad drwy ymyriadau ehangach prif ffrwd i helpu i integreiddio ceiswyr noddfa.
43. Mae **Gwasanaeth Noddfa Cymru yn cynyddu i £0.9m** er mwyn sicrhau y gall ceiswyr noddfa gael cyngor a chymorth eiriolaeth ar sail Cymru gyfan. Mae hyn yn cefnogi newidiadau i broses gwasgaru ceiswyr lloches Llywodraeth y DU a'r angen i sicrhau gwasanaeth cyfartal ledled Cymru.
44. Byddaf hefyd yn parhau i ddyrannu £0.7m o gyllid i roi'r Tocyn Croeso ar waith a hwyluso mynediad i'r rhyngwyd i geiswyr lloches sy'n byw yng Nghymru. Bydd mynediad at hyfforddiant dysgu iaith yn parhau i gael ei hwyluso drwy £0.4m ar gyfer Canolfannau Saesneg ar gyfer Siaradwyr Ieithoedd Eraill.
45. Byddwn yn parhau i roi hyfforddiant i awdurdodau lleol mewn perthynas â'r rhai heb hawl i gyllid cyhoeddus, yn ogystal â rhoi mynediad at loches a chyngor cyfreithiol i'r rhai heb statws mewnfudo ond sydd â rhagolygon realistig y byddant yn ei gael.
46. Byddaf yn parhau i ddyrannu cyllid i gefnogi ffoaduriaid newydd eu cydnabod i ddod o hyd i lety amgen a chofrestru i gael gwasanaethau allweddol yn ystod y cam symud ymlaen. Drwy'r cyllid hwn bydd modd: cynyddu adnoddau gwasanaethau cyngor cyfreithiol ar fudo i'r rhai â'r angen mwyaf; parhau i ddarparu gwefan Cenedl Noddfa a'i diweddarau; cymorth o ran cyflogadwyedd ffoaduriaid; a rhoi'r rhai â phrofiad bywyd wrth wraidd ein prosesau llunio polisïau a gwneud penderfyniadau.
47. Rydym yn parhau i gefnogi pobl o Wcráin sy'n dod i Gymru, yn ogystal â'r Wcreiniad sydd eisoes yng Nghymru o dan lwybr Uwch-noddwyr Llywodraeth Cymru. Tra byddwn yn parhau i roi £3.8m i gefnogi'r rhai sy'n cyrraedd o Wcráin a rhoi cymorth ar gyfer unrhyw gynnydd yn y niferoedd sy'n cyrraedd, rydym yn ailflaenoriaethu £1.2m o raglen Wcráin oherwydd y lleihad yn nifer y rhai sydd newydd gyrraedd ochr yn ochr â llwyddiant ein rhaglen i symud pobl ymlaen o'u llety cychwynnol. Drwy gymryd y cam hwn gallwn ddarparu rhai o elfennau allweddol y rhaglen o hyd a pharhau i helpu Wcreiniad i symud i lety tymor hwy ac integreiddio yn eu cymunedau lleol. Rydym yn parhau i fonitro'r niferoedd sy'n cyrraedd o Wcráin o dan y lwybr Uwch-noddwyr ar ôl newidiadau diweddar i'r rheolau mudo, a gyhoeddwyd gan Lywodraeth y DU.

Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau Pobl ag Anableddau a Chonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Ddileu Pob Math o Wahaniaethu yn erbyn Menywod

48. Mae fy nghyllidebau yn parhau i ganolbwyntio ar sut y gallwn sicrhau bod hawliau dynol yn cael eu parchu, eu diogelu a'u cyflawni fel bod pawb yng Nghymru yn gallu byw ag urddas, rhyddid, diogelwch, a heb wahaniaethu. Mae hyn yn cynnwys y camau gweithredu sy'n cael eu cymryd i ymgorffori Comisiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau Pobl ag Anableddau a Chonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Ddileu Pob Math o Wahaniaethu yn erbyn Menywod yng nghyfraith Cymru. Fel yr hamlinellwyd yn y llythyr i'r pwyllgor ar 8 Tachwedd, mae'r gwaith hwn yn cael ei wneud gan y Gweithgor Opsiynau Deddfwriaethol annibynnol a sefydlwyd ym mis Medi 2022 i gynghori Llywodraeth Cymru ar y camau nesaf i fwrw ymlaen ag argymhellion 1 a 25, hynny yw, ymgorffori cytuniadau hawliau dynol rhyngwladol yng nghyfraith Cymru.
49. Mae'r gweithgor wedi nodi bod angen canolbwyntio'n ehangach ar argymhellion dichonadwy i hyrwyddo hawliau dynol yng Nghymru. Mae hyn yn waith cymhleth a manwl, ac rwyf wrthi'n ystyried i ba raddau y bydd angen cyllid i gefnogi'r gwaith hwn wrth iddo ddatblygu.

Cydraddoldeb Pobl Anabl

50. Bydd fy nghyllideb yn canolbwyntio ar roi ein Cynllun Gweithredu Anabledd trawslywodraethol arfaethedig ar waith, ei fonitro a'i werthuso.
51. Byddaf yn parhau i gyllido Anabledd Cymru i ymgorffori'r Model Cymdeithasol o Anabledd mewn cymdeithas yng Nghymru, helpu pobl anabl i ddeall eu hawliau a'u mynnu, a gweithio gyda Llywodraeth Cymru i greu polisïau mwy cynhwysol. Mae'r gwaith hwn yn cefnogi ymrwymiad y Llywodraeth i Gymru sy'n fwy cyfartal.
52. Byddaf yn parhau i sicrhau bod ein holl gyfarfodydd a gweithgarwch ymgysylltu â rhanddeiliaid yn gwbl hygyrch drwy gomisiynu dehonglwyd iaith arwyddion Prydain a chapsiynwyr, ymhlith mesurau eraill i sicrhau hygyrchedd llawn.

Cynllun Gweithredu LHDTTC+ Cymru

53. Bydd y gyllideb hon yn canolbwyntio ar y broses o roi ein Cynllun Gweithredu LHDTTC+ ar waith, ei fonitro a'i werthuso. Rydym yn cefnogi ymchwil a fydd yn ymdrin â'r bylchau mewn data mewn perthynas â bywydau LHDTTC+. Bydd sicrhau bod ein cynllun yn cael ei werthuso'n gadarn mewn perthynas â'i nodau a'i amcanion yn allweddol i fesur effaith y cynllun ar ansawdd bywydau pobl LHDTTC+ o bob oedran yng Nghymru. Bydd dull croestoriadol yn cael ei fabwysiadu er mwyn sicrhau bod pobl LHDTTC+ yn ffynnu ym mhob agwedd ar eu bywydau, gan gynnwys addysg, chwaraeon, gwaith a bywyd cyhoeddus.
54. Byddaf yn parhau i roi cyllid i Stonewall Cymru hyrwyddo hawliau dynol pobl LHDTTC+ ym mhob agwedd ar fywyd yng Nghymru. Mae'r gwaith hwn yn cefnogi ymrwymiad y Llywodraeth i Gymru sy'n fwy cyfartal.

Cydlyniant Cymunedol

55. Mae'r dyraniadau a wneuthum yn y Gyllideb Ddrafft hon yn ei gwneud yn bosibl inni ychwanegu at ein Rhaglen Cydlyniant Cymunedol drwy gadw'r gronfa grantiau bach ar lawr gwlad a sefydlwyd gennym yn 2024-25 a chynyddu'r cyllid. Byddai cyfanswm o £1.6m yn cael ei ddyrannu i gyflawni'r Rhaglen ledled Cymru drwy'r wyth rhanbarth.
56. Rwyf hefyd wedi dyrannu **£0.3m** i barhau i gryfhau ymgyrch **Mae Casineb yn Brifo Cymru** i fynd i'r afael â chasineb ac annog dioddefwyr i roi gwybod am achosion. Bydd Canolfan Cymorth Casineb Cymru yn cael dyraniad estynedig o £0.47m ar gyfer 2025-2027 gyda chyllideb gynyddol i ymdrin â phwysau chwyddiannol.
57. Rwyf hefyd wedi dyrannu **£0.35m** arall i'n cefnogi i goffáu digwyddiadau allweddol sy'n dangos dynoliaeth gyffredin (megis Diwrnod Cofio'r Holocaust, Holodomor a Wythnos y Ffoaduriaid) i wrthsefyll casineb drwy ddulliau gweithredu arloesol, a chefnogi adferiad cymunedol sy'n meithrin cydberthnasau da.
58. Mae dyraniadau ehangach mewn perthynas â'r rhai â nodweddion gwarchodedig, fel y'i hadlewyrchir mewn rhannau eraill o'r papur briffio hwn, hefyd yn cefnogi ein gwaith ar gydlyniant cymunedol. Mae gwaith arall a brif ffrydiwyd a ariennir gan dimau yn Llywodraeth Cymru hefyd yn anelu at feithrin cymunedau cydlynus a Chymru sy'n gyfrifol ar lefel fyd-eang.

5. Safleoedd Sipsiwn a Theithwyr

Mae'n dda gennyf nodi'r cynnydd a wnaed yn ystod y flwyddyn ariannol 2024-25; mae gennym bellach lif cadarn o brosiectau cymeradwy i sicrhau canlyniadau dros yr ychydig flynyddoedd ariannol nesaf.

59. Er mwyn gwella ansawdd safleoedd cyhoeddus i deuluoedd Sipsiwn, Roma a Theithwyr sy'n cael eu rhedeg gan awdurdodau lleol, darparwyd £3.44 miliwn ar gyfer Grant Cyfalaf Safleoedd Sipsiwn a Theithwyr yn 2024-25. Bydd y cyllid hwn a ddyrannwyd i'r prosiectau hyn yn helpu awdurdodau lleol i ddiwallu anghenion a nodwyd yn eu Hasesiadau o Lety Sipsiwn a Theithwyr, gan ddarparu safleoedd a lleiniau mewn amgylchedd diogel yn ogystal â gwella hygyrchedd, effeithlonrwydd ynni, cynhwysiant digidol a llesiant yn y gymuned i breswylwyr. Rydym wedi gwneud cyfanswm o 19 o ddyfarniadau gwerth £4.62m i gyd yn ystod y cyfnod o 2024-25 i 2026-27, i 10 awdurdod lleol. Mae rhai cynigion ar gyfer sawl blwyddyn er mwyn galluogi awdurdodau lleol i ddiwallu eu hanghenion o ran llety.
60. Er mwyn ategu'r cyllid grant hwn, mae fy swyddogion wedi gwahodd awdurdodau lleol sydd â safle sy'n cael ei redeg gan yr awdurdod lleol i gyflwyno ceisiadau am gynigion cyfalaf bach. Bydd y cynllun hwn ar gyfer prosiectau bach y gellir eu cyflawni yn y flwyddyn ariannol hon, gyda therfyn o hyd at £50,000.
61. Disgwylir i awdurdodau lleol ddefnyddio'r cyllid cyfalaf sydd ar gael ar gyfer 2024-25 i ddiwallu anghenion Sipsiwn a Theithwyr fel y'u nodwyd gan asesiadau awdurdodau lleol o lety Sipsiwn a Theithwyr. Y flwyddyn hon, mae swyddogion wedi estyn y meini prawf ar gyfer cynigion i gynnwys caffael tir, a fydd yn helpu awdurdodau lleol i ddatblygu lleiniau newydd. Disgwylir i bob cais esbonio sut y bydd y datblygiad yn cyd-fynd â chanllawiau 'Dylunio Safleoedd Sipsiwn a Theithwyr' Llywodraeth Cymru.
62. Erbyn mis Tachwedd 2024, rydym wedi gwneud 19 o ddyfarniadau gwerth cyfanswm o £1.50m, i 10 awdurdod lleol. Er mwyn ceisio defnyddio cyllideb 2024-25 yn llawn, mae swyddogion yn rhedeg cynllun grantiau cyfalaf bach sydd wedi'i anelu at safleoedd Sipsiwn a Theithwyr sy'n cael eu rhedeg gan yr awdurdod lleol, gan wahodd cynigion ar gyfer prosiectau bach, gyda therfyn o hyd at £50,000. Mae cynigion gwerth £0.74m wrthi'n cael eu hasesu.
63. Bydd y gyllideb ar gyfer 2025-26 yn parhau ar yr un lefel â 2024-25 (£3.44m). Mae rhai o'r cynigion a gyflwynwyd yn 2024-25 wedi bod yn gynigion amlflwydd a hyd yma, rydym wedi neilltuo £2.49m yn 2025-26 a £623k yn 2026-27. Bydd fy swyddogion yn parhau i weithio gydag awdurdodau lleol i neilltuo'r cyllidebau hyn yn llawn dros yr ychydig flynyddoedd nesaf.

6. Cyfiawnder i fenywod a chyfiawnder ieuenctid

Mae'n bleser gennyf ddyrannu £0.2m ychwanegol i gyllideb Glasbrintiau Cyfiawnder i Fenywod a Chyfiawnder Ieuenctid yn 2025-26.

64. Bydd y cyllid ychwanegol hwn yn helpu i ymdrin â rhai o'r problemau mwyaf anodd a chymhleth gyda'r system cyfiawnder ieuenctid, gan adeiladu ar yr hyn y mae'r Glasbrintiau Cyfiawnder i Fenywod a Chyfiawnder Ieuenctid wedi'i gyflawni eisoes. Bydd hefyd yn cefnogi gweithgarwch ymchwil i'n helpu i ddeall effaith y Glasbrintiau, gan adeiladu ar y gwaith asesu gwerthusadwyedd a gyhoeddwyd ym mis Hydref 2022.
65. Bydd y gyllideb hefyd yn parhau i gefnogi cyllid ar gyfer:
- Cynllun Cymru'n Un, gan roi cymorth sy'n ystyriol o drawma i fenywod a phobl ifanc sydd mewn cysylltiad â'r system gyfiawnder ledled Cymru er mwyn eu helpu i gael gafael ar gymorth a thrawsnewid eu bywydau. Mae hyn yn cynnwys cymorth un i un holistaidd sy'n ystyriol o rywedd i fenywod.
 - Y gwasanaeth Ymweld â Mam, sy'n helpu plant yng Nghymru i ymweld â'u mamau sydd yn y carchar. Caiff ei gyflwyno drwy gynllun Cymru'n Un.
 - Rôl Cynghorydd Annibynnol ar Drais Domestig i fenywod o Gymru yn y carchar, sy'n cydnabod pa mor gyffredin ydyw bod menywod yn y carchar wedi dioddef ac wedi goroesi VAWDASV.
 - Ein cyfraniad fel aelod at Rwydwaith Cymunedau Mwy Diogel Cymru, sef y llais strategol sy'n hyrwyddo ac yn cysylltu pawb sy'n ymwneud â diogelwch cymunedol yng Nghymru fel y gallant greu cymunedau mwy diogel.
 - Adnoddau i barhau â gweithgarwch gwella ar gyfer y system cyfiawnder i fenywod a'r system cyfiawnder ieuenctid, a gyflawnir drwy'r Bwrdd Cyfiawnder Ieuenctid, Gwasanaeth Carchardai a Phrawf EF yng Nghymru ac yn fewnol yn Llywodraeth Cymru.
 - Cyfraniadau at waith Rheoli Integredig Troseddwyr Cymru a Bwrdd Cyfiawnder Troseddol Cymru.

Canolfannau i Fenywod

66. Mae cynllun Cymru'n Un, y mae Llywodraeth Cymru yn ei ariannu ac yn ei gomisiynu ar y cyd â phartneriaid cyfiawnder troseddol, yn cefnogi rhwydwaith o ganolfannau amhreswyl i fenywod ledled Cymru. Yn ogystal â darparu gwasanaethau'n uniongyrchol i fenywod drwy gydol eu taith drwy'r system gyfiawnder, mae'r canolfannau hyn yn rhoi cymorth o ran dillad, bwyd ac eitemau ymolchi i bawb sydd eu hangen.
67. Hefyd, ac fel y nodir uchod, bydd y gyllideb yn parhau i gyllido adnoddau yn y Bwrdd Cyfiawnder Ieuenctid, Gwasanaeth Carchardai a Phrawf EF a Llywodraeth Cymru i fwrw ymlaen â gwaith gwella ar gyfiawnder ieuenctid a chyfiawnder i fenywod yng Nghymru. Bydd y gwaith hwn yn canolbwyntio ar y meysydd lle y gallwn weithio gyda'n gilydd i gael yr effaith ychwanegol fwyaf ar fywydau plant a menywod yng Nghymru. Rydym yn datblygu cynlluniau ar y cyd â phartneriaid i nodi manylion llawn y gwaith gwella hwn, a fydd yn

adeiladu ar y gwaith presennol a'r hyn a gyflawnwyd o dan y Glasbrintiau, gan gynnwys
parhau i weithio ar Ganolfan Breswyl beilot i Fenywod ar y cyd â Llywodraeth y DU.

7. Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol

Mae'n bleser gennyf ddyrannu £1.3m o refeniw ychwanegol a £0.9m o gyllid cyfalaf i gyllideb Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol yn 2025-26. Bydd hyn yn helpu i wella'r cymorth i ddioddefwyr trais rhywiol a domestig difrifol a chynyddu lefelau'r cyllid sydd ar gael ar gyfer gweithgareddau ymyrryd yn gynnar ac atal.

68. Drwy'r gyllideb hon, rwyf wedi gwneud dyraniad ychwanegol o **£0.5k** i helpu i gyflawni Amcan 6 Strategaeth Genedlaethol VAWDASV 2022-26 i roi mynediad cyfartal i bob dioddefwr at wasanaethau croestoriadol o ansawdd uchel, y darperir adnoddau priodol ar eu cyfer, sy'n seiliedig ar gryfderau ac sy'n ymatebol ledled Cymru. Caiff y cyllid hwn ei ddyrannu drwy broses bresennol Cyllid Grant Rhanbarthol er mwyn helpu i roi cymorth i ddioddefwyr a goroeswyr ac ymdrin â'r pwysau a wynebwyd yn ystod y flwyddyn. Bydd y dyraniad ychwanegol hwn yn rhoi mwy o hyblygrwydd i'r rhanbarthau, a all gynnwys cymorth ariannol ychwanegol i ranbarthol gynnal lefelau presennol y Cynghorwyr Annibynnol ar Drais Rhywiol a'r Cynghorwyr Annibynnol ar Drais Domestig a ddarperir. Bydd y cynnydd hwn yn rhoi mwy o hyblygrwydd i'r rhanbarthau drwy ein trefniadau cyllid grant craidd i ategu'r trefniadau presennol ar gyfer Cynghorwyr Annibynnol ar Drais Domestig a Chynghorwyr Annibynnol ar Drais Rhywiol. Bydd hefyd yn galluogi gwasanaethau hollbwysig sydd â rhestrau aros helaeth o oroeswyr sy'n aros am gymorth i gael gafael ar y cymorth hwnnw lawer yn gynt ac mewn ffordd sydd wedi'i theilwra'n well at yr unigolyn na'r hyn sydd ar gael ar hyn o bryd. Bydd hefyd yn rhoi cyfle i'r rhanbarthau fod yn fwy arloesol wrth ymdrin â VAWDASV, gan gynnwys comisiynu ffyrdd newydd o weithio drwy gynlluniau peilot a hyrwyddo mentrau newydd, er enghraifft yn eu hymatebion i stelcian, neu ymyriadau risg isel o niwed.
69. Rwyf hefyd wedi gwneud dyraniad ychwanegol o **£0.7k** i roi rhagor o gymorth i gyflawni Amcan 4 Strategaeth Genedlaethol VAWDASV 2022-2026 i roi blaenoriaeth i ymyrryd yn gynnar ac atal. Bydd y cyllid hwn yn cynnwys treialu llinell gymorth i ymgysylltu â bechgyn a dynion, gan adeiladu ar y gwersi a ddysgwyd o'r argymhellion a ddeilliodd o ymgyrch lwyddiannus 'lawn'. Mae ymgyrch 'lawn', sydd wedi gweithio gyda dynion a bechgyn ledled Cymru yn ystod y 18 mis diwethaf wedi nodi bwlch yn y gwasanaethau a ddarperir ar gyfer y dynion a'r bechgyn hynny sydd am geisio cymorth mewn perthynas â'u hanawsterau gyda chydberthnasau. Rydym wedi gweld ymateb enfawr ar y cyfryngau cymdeithasol yn gofyn i ddynion fod yn rhan o'r ateb i fynd i'r afael â thrais yn erbyn menywod, ond mae tipyn o ffordd i fynd o ran hyn. Mae un o argymhellion y gwerthusiad a gynhaliwyd ym mis Medi 2024 yn dangos bod angen gwasanaeth cymorth ledled Cymru, a allai fod ar ffurf llinell gymorth dros y ffôn, neu wasanaeth cymorth 'sgwrsfot' ar-lein a fydd yn fodd i gynnig cyngor a chymorth 24-7 i'r rhai sydd ei angen fwyaf. Bydd y swm ychwanegol hwn o £0.7 miliwn yn ei gwneud yn bosibl i gynllun o'r fath gael ei ddatblygu i'w dreialu a'i werthuso.
70. Bydd y swm ychwanegol hwn hefyd yn cefnogi gwaith ar stelcian mewn ymateb i ganfyddiadau'r uwch-gŵyn a'r gwaith sy'n mynd rhagddo i lenwi'r bylchau a geir mewn data ar VAWDASV yng Nghymru. Bydd hyn yn ein galluogi i weithio mewn partneriaeth â Llywodraeth y DU a Plismona yng Nghymru i ddatblygu gwell data a gwybodaeth gadarn mewn perthynas â VAWDASV drwy'r sector cyfan, gan gynnwys gwasanaethau arbenigol, iechyd, addysg, plismona a llawer mwy. Bydd yn helpu i ddarparu gwell tystiolaeth ar gyfer asesiadau o anghenion rhanbarthol a strategaethau o dan Ddeddf VAWDASV; Drwy hyn,

bydd modd i Gymru fonitro a mesur faint o VAWDASV a geir yng Nghymru yn effeithiol, gan gynnwys dangosyddion cenedlaethol a thueddiadau sy'n dod i'r amlwg a phryderon dybryd y mae angen ymateb brys iddynt.

71. Yn ogystal â'r dyraniadau refeniw hyn, rwyf hefyd wedi cynyddu cynllun **Grantiau Cyfalaf VAWDASV £0.9m** yn 2025-26. Mae'r cynllun grant hwn yn rhoi grantiau bach a mawr er mwyn helpu i gyflawni Strategaeth Genedlaethol VAWDASV 2022-26. Mae hyn yn cynnwys cyllido eiddo, gwaith adnewyddu, gwella gwasanaethau, prosiectau diogelwch dioddefwyr a gwella ac uwchraddio lleoedd a chyfarpar i ddefnyddwyr gwasanaethau. Bydd y dyraniad ychwanegol yn rhoi hyblygrwydd ychwanegol ar gyfer prosiectau lle mae cost eiddo wedi cynyddu, gan ei gwneud yn bosibl i wasanaethau a sefydliadau VAWDASV ddatblygu a darparu gwell cyfleusterau i oroeswyr, a diwallu anghenion pobl anabl a phobl niwrowahanol.

8. Gwasanaethau Cyngkori

Fel rhan o'r Gyllideb Ddrafft hon, bu'n bleser gennyf wneud dyraniadau refeniw ychwanegol o £2.7m i gyllideb Gwasanaethau Cyngkori er mwyn cynyddu'r cyllid sydd ar gael i'r Gronfa Gyngkori Sengl a chefnogi gwaith ar symleiddio budd-daliadau yng Nghymru a ddisgrifir uchod hefyd.

Cyllideb gwasanaethau cyngkori a chymorth

72. Drwy'r Gronfa Gyngkori Sengl, rydym wedi rhoi fframwaith o wasanaethau gwybodaeth a chyngor ar les cymdeithasol ar waith ledled Cymru ac mae'r rhain yn hygyrch i bobl o'n cymunedau mwyaf difreintiedig a'n cymunedau sydd wedi'u hymleiddio fwyaf. Yn y flwyddyn ariannol ddiwethaf, roedd 77% o'r bobl a ddefnyddiodd wasanaeth y Gronfa Gyngkori Sengl yn dod o un o grwpiau blaenoriaeth Llywodraeth Cymru, gan gynnwys: pobl o gymunedau Du, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol, pobl anabl, pobl â chyflyrau iechyd hirdymor, pobl hŷn, gofawyr pobl hŷn a theuluoedd incwm isel â phlant.
73. Mae gwneud y gorau o incwm yn weithgarwch allweddol a gyflawnir drwy'r Gronfa Gyngkori Sengl a gwyddom fod y gwasanaethau yn gwneud gwahaniaeth gwirioneddol. Rhwng mis Ionawr 2020 a mis Medi 2024, helpodd y gwasanaethau bobl i hawlio £160 miliwn o incwm ychwanegol ac i ddileu dyledion gwerth cyfanswm o £38.5 miliwn.
74. Rwyf wedi diogelu'r gyllideb refeniw hon sy'n werth £12m yn 2025-26 ac ochr yn ochr â'r £1.9m ychwanegol o'r gyfran o'r Ardoll Ddyled, bydd hyn yn ein galluogi i barhau i fuddsoddi mewn gwasanaethau gwybodaeth a chyngor. Mae ein cynnig o ddyfarniadau cyllid grant tair blynedd i ddarparu'r er mwyn iddynt ddarparu gwasanaethau'r Gronfa Gyngkori Sengl o fis Ebrill 2025 yn dangos yn glir ein hymrwymiad parhaus i ddarparu gwasanaethau gwybodaeth a chyngor.

Cynllun Preswyllo'n Sefydlog i Ddinasyddion yr UE

75. Ers 2019, mae Llywodraeth Cymru wedi darparu gwerth bron £3 miliwn o gyllid i helpu dinasyddion yr UE, yng Nghymru, gyda cheisiadau i Gynllun Preswyllo'n Sefydlog i Ddinasyddion yr UE er mwyn sicrhau eu bod yn cadw eu hawl gyfreithiol i aros yng Nghymru ar ôl Brexit a pharhau i gael y gwasanaethau a'r hawliau y mae'r breswyliaeth honno yn eu rhoi iddynt. Ers 2019, mae'r cyllid hwn wedi ategu'r cyllid a ddarperir gan Lywodraeth y DU i gefnogi ymdrechion ar y cyd yn y maes hwn.
76. Mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod bod yn rhaid i wasanaethau cymorth angenrheidiol i ddinasyddion yr UE sy'n gwneud cais i Gynllun Preswyllo'n Sefydlog i Ddinasyddion yr UE barhau, ac yn ystod yr wythnosau sydd i ddod, byddwn yn gweithio'n agos gyda phartneriaid, aelodau o Fforwm Dinasyddion yr UE a Llywodraeth y DU i ystyried yr hyn y bydd y gwasanaethau hynny yn ei gynnig dros y flwyddyn ariannol nesaf ac mewn blynyddoedd dilynol. Rydym wedi cyllidebu £150k ar gyfer 2025-26.

9. Y Trydydd Sector

Bydd £2m o refeniw ychwanegol a £2.9m o gyfalaf yn cael eu darparu i gefnogi gweithgarwch yn y trydydd sector ledled Cymru, gan gydnabod a gwerthfawrogi'r rôl y mae sefydliadau a gwirfoddolwyr yn y trydydd sector yn ei chwarae i helpu ein cymunedau i ffynnu a gwella llesiant Cymru.

77. Er mwyn cydnabod cymorth gwerthfawr ein partneriaid yn y trydydd sector a chydabod eu rôl o ran mynd i'r afael ag anghydraddoldeb a thlodi, a chefnogi'r rhai â nodweddion gwarchodedig sy'n wynebu anghydraddoldeb a gwahaniaethu, rwyf wedi darparu cynnydd o 3% ar gyfer pob un o'n grantiau i'r trydydd sector yn 2025-26 ar gost o **tua £1m** o refeniw a rennir rhwng amrywiol gyllidebau ym Mhrif Grŵp Gwariant Cyfiawnder Cymdeithasol er mwyn ceisio lleihau'r pwysau ar eu cyllidebau.
78. Er mwyn cydnabod y rôl bwysig y mae seilwaith a gweithgarwch gwirfoddoli y trydydd sector yn ei chwarae i gefnogi cymunedau yng Nghymru a chyflawni blaenoriaethau Llywodraeth Cymru, rwyf hefyd yn darparu **£1m o refeniw pellach** ar gyfer Grant Gwirfoddoli Cymru er mwyn hyrwyddo a gwella gweithgarwch gwirfoddoli yng Nghymru a chynyddu'r cyllid ar gyfer Cefnogi Trydydd Sector Cymru.
79. Fel rhan o'r cymorth wedi'i dargedu hwn ar gyfer y Trydydd Sector, rwyf hefyd wedi dyrannu **£2.9m** o gyfalaf ychwanegol i'r **Rhaglen Cyfleusterau Cymunedol**, gan gynyddu'r gyllideb llinell sylfaen i £10m. Drwy hyn, bydd mwy o brosiectau sy'n helpu i brynu a gwella cyfleusterau cymunedol hanfodol ledled Cymru. Mae'r rhaglen yn canolbwyntio ar gynyddu cyfleoedd a datblygu cymunedau cydnerth lle mae pobl yn cael eu hannog a'u grymuso, ac mae prosiectau sy'n gallu dangos ymwneud cymunedol a budd i'r gymuned, cydweithio, mynd i'r afael ag anghydraddoldeb a'r argyfyngau hinsawdd a natur, yn cael eu cefnogi. Er mwyn adeiladu ar lwyddiant y **Gronfa Benthyciadau Asedau Cymunedol**, rwyf wedi dyrannu **£1.5m** ychwanegol o gyfalaf Benthyciadau Asedau Cymunedol yn 2025-26. Gall y cyllid hwn i rai sefydliadau gael ei ddefnyddio i ategu ein Rhaglen Cyfleusterau Cymunedol sy'n gweld galw cynyddol.

10. Gwariant ataliol

Rwy'n ymrwymedig i gefnogi mesurau ataliol cymaint â phosibl.

Dull gwario ataliol

80. Rwy'n cydnabod bod angen gwneud dewisiadau anodd o hyd. Mae'r pwysau parhaus ar gyllid cyhoeddus ac ar lefel y cyllid sydd ar gael o dan y Prif Grŵp Gwariant hwn yn fwy penodol, yn golygu na allwn dwyllo ein hunain ynglŷn â'r heriau a wynebwn.
81. Mae'r cynigion cyllidebol hyn yn adlewyrchu fy ymrwymiad parhaus i ddiogelu a blaenoriaethu buddsoddiad sy'n cefnogi mesurau ataliol cymaint â phosibl. Mae'r penderfyniadau gwariant nid yn unig wedi ystyried y ffordd orau o ateb y galw presennol am wasanaethau ond maent hefyd wedi canolbwyntio ar gefnogi ymyriadau a all atal problemau rhag codi yn y dyfodol. Mae'r dull ataliol hwn yn rhan bwysig o'n gwaith cynllunio ar gyfer gwasanaethau cyhoeddus, yn awr ac yn y dyfodol.
82. O ddechrau fy ngwaith i baratoi ar gyfer y Gyllideb, rwyf wedi canolbwyntio ar y ffordd orau o ddiwallu anghenion cynyddol mewn meysydd gwasanaeth allweddol o dan y Prif Grŵp Gwariant yn wyneb cyllideb heriol arall. Dros flynyddoedd dilynol, mae blaenoriaethu gwariant ataliol wedi bod yn ffordd o osgoi ymyriadau mwy costus rywbryd yn y dyfodol a gwella ansawdd bywydau pobl yn yr hirdymor.

Cydbwyso gwariant ataliol a gwariant i ddiwallu anghenion uniongyrchol

83. Mae cymorth i'r rhai sy'n wynebu tlodi bwyd yng Nghymru, sef bron £4.5m (refeniw a chyfalaf) yn hwyluso sefydliadau bwyd cymunedol i brynu cyflenwadau ychwanegol o fwyd o ansawdd da a nwyddau hanfodol, sy'n rhoi hwb i'w gallu i ddiwallu anghenion eu cwsmeriaid. Fodd bynnag, mae'r dyraniad cyllidebol hefyd yn helpu Partneriaethau Bwyd Lleol a sefydliadau cymunedol i gyflawni prosiectau sy'n ymwneud â bwyd er mwyn mynd i'r afael ag achosion sylfaenol tlodi bwyd – gan gydbwyso'r angen i roi cymorth uniongyrchol â ffocws ar gymryd camau gweithredu ataliol yn y tymor hwy.
84. Os caiff problemau lles cymdeithasol eu gadael heb eu datrys, gallant beri i bobl fod mewn tlodi, eu rhwystro rhag cael cyflogaeth, arwain at ddigartrefedd a chael effaith negyddol ar iechyd corfforol ac iechyd meddwl. Felly, mae'n bwysig bod pobl yn cael y cyngor ar les cymdeithasol sydd ei angen arnynt cyn gynted â phosibl. Mae'r Gronfa Gynghori Sengl wedi bod yn effeithiol o ran cyrraedd pobl yn gynt – roedd mwy na hanner y bobl a oedd wedi defnyddio'r gwasanaethau yn ystod y flwyddyn ariannol ddiwethaf wedi gwneud hynny cyn eu bod mewn argyfwng.
85. Os bydd rhywun yn wynebu argyfwng, mae'r **Gronfa Cymorth Dewisol** yn parhau i gynnig ffordd hollbwysig o roi cymorth i'r rhai nad oes unrhyw fath o gymorth arall ar gael iddynt – ac rydym wedi dyrannu £1m ychwanegol a fydd yn ein galluogi i barhau i roi cymorth brys i'r rhai â'r angen mwyaf.
86. Mae **Cynllun Cymru'n Un**, gyda chefnogaeth y gyllideb Cyfiawnder i Fenywod a Chyfiawnder Ieuenctid yn cael ei ariannu a'i gomisiynu ar y cyd â phartneriaid ym maes cyfiawnder ieuenctid gyda'r nod o atal menywod ac oedolion ifanc rhag dod i gysylltiad â'r system gyfiawnder, yn ogystal â rhoi cymorth i fenywod ac oedolion ifanc sydd mewn

cysylltiad â'r system cyfiawnder ieuencid i'w hatal rhag aildroseddu. Nod y cynllun yw mynd i'r afael â'r ffactorau sylfaenol sy'n ysgogi ymddygiad troseddol, gan rymuso pobl i fyw bywydau heb drosedd yn llwyddiannus ac atal y niwed a achosir i bobl a chymunedau drwy ymddygiad troseddol.

87. Mae'r broses o flaenoriaethu gweithgarwch ymyrryd yn gynnar ac atal wedi'i hymgorffori yn ein Strategaeth Genedlaethol ar **VAWDASV** a ffrydiau gwaith y Glasbrintiau. Mae'r strategaeth yn ymrwymo i gadw ffocws ar gymorth a gwasanaethau i oroeswyr ac, ar yr un pryd, newid o ymdrin â symptomau i achosion drwy ddull iechyd y cyhoedd. Gwnaethom gefnogi casgliadau adroddiad y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol a gyhoeddwyd ym mis Ionawr 2024 ar **Sut y mae'n rhaid i ni i gyd chwarae ein rhan: dull iechyd y cyhoedd o atal yr epidemig trais ar sail rhywedd** fod angen dull iechyd y cyhoedd er mwyn mynd i'r afael ag achosion yn ogystal ag effeithiau trais ar sail rhywedd. Ymhlith y camau gweithredu ataliol penodol fel rhan o'r ffrydiau gwaith mae ein hymgyrch 'lawn'. Fel rhan o'r ymgyrch, anogwyd dynion a bechgyn rhwng 18 a 34 oed yng Nghymru i chwarae rhan i gefnogi gweithgarwch ymyrryd yn gynnar ac atal trais ymhlith menywod a merched. Fel y nodir yn adran 4, rwyf hefyd wedi dyrannu **£0.7m** ychwanegol i roi rhagor o gymorth i gyflawni Amcan 4 Strategaeth Genedlaethol VAWDASV 2022-2026 er mwyn sicrhau bod ymyrryd yn gynnar ac atal yn flaenoriaeth sy'n cynnwys adeiladu ar ymgyrch llwyddiannus 'lawn'.

11. Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol

Fis Mawrth nesaf, byddwn yn nodi deng mlynedd ers pasio Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, a byddwn yn gwneud hynny drwy gydol 2025-26. Mae'n rhoi cyfle i fyfyrio ar yr hyn a gyflawnwyd yn ystod y deng mlynedd diwethaf ac i ymrwymo i'r cam nesaf o'r gwaith er mwyn adeiladu ar y cynnydd a wnaed gennym.

Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol

88. Cyn i gyllideb Llywodraeth Cymru gael ei chyhoeddi, mae'n ofynnol i'r Comisiynydd gyflwyno amcangyfrif statudol o'i ofynion cyllidol ar gyfer y flwyddyn ariannol nesaf. Mae cais y Comisiynydd yn seiliedig ar gyllideb llinell sylfaen 2024-25, ynghyd â swm ychwanegol o £17,500 i gydnabod effaith y dyfarniad cyflog gwell na'r disgwyl ar gyfer 2024-25. Bydd cynnydd o 3% yn y llinell sylfaen ddiwygiedig hon er mwyn caniatáu ar gyfer chwyddiant a dyfarniadau cyflog yn 2025-26 a fydd yn arwain at gyfanswm o £1,676,325 ar gyfer 2025-26. Mae'r gyllideb hon yn bodloni'r cais hwn, sy'n sicrhau y bydd y Comisiynydd yn gallu cyflawni ei weithgarwch arfaethedig yn y flwyddyn sydd i ddod.

Sut mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol wedi dylanwadu ar ddyraniadau cyllidebol

89. Mae Llywodraeth Cymru yn parhau i chwilio am ffyrdd gwell o ymgorffori Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn y broses gyllidebu. Ceir rhagor o wybodaeth am y newidiadau hyn yng Ngham Gweithredu 2.10 yn [Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol: Diweddariad cynnydd y cynllun dysgu a gwella parhaus](#) a gyhoeddwyd ym mis Mai 2024 a [Chynllun Gwella'r Gyllideb b2024-2025](#).
90. Mae Cynllun Gwella'r Gyllideb yn nodi uchelgeisiau yn y byrdymor a'r tymor canolig dros y pum mlynedd nesaf, i wella'r broses gyllidebu drwy ddefnyddio Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol a'r pum ffordd o weithio er mwyn sbarduno gwelliant parhaus. Rydym wedi ymrwymo i gyhoeddi'r Cynllun bob blwyddyn, er mwyn cydnabod natur barhaus gweithgarwch i sbarduno a chynnal newid yn y tymor hwy. Ein nod cyffredinol yw dangos sut mae'r Ddeddf wedi dylanwadu ar ddyraniadau cyllidebol.
91. Rydym yn parhau i ddatblygu [adroddiad y Prif Economegydd](#) er mwyn darparu adroddiad llawnach ar ddatblygiadau a rhagolygon economaidd yng Nghymru ac ategu [Adroddiad Llesiant Cymru](#). Rydym wedi ehangu'r materion a'r rhagolygon cyllidol a gwmpesir yn adroddiad y Prif Economegydd ac rydym yn parhau i gynghori ar y ffordd y caiff egwyddorion y Llyfr Gwyrdd eu cymhwyso yng nghyd-destun Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol.
92. Er mwyn ein cefnogi yn hyn o beth, rydym yn parhau i weithio mewn partneriaeth â'r [Grŵp Cynghori ar Wella ac Asesu Effaith y Gyllideb](#) sy'n cynghori Llywodraeth Cymru o safbwynt cydraddoldebau a chynhwysiant. Nod y grŵp hwn yw ymgysylltu a sbarduno gwelliannau i'n prosesau cyllidebu a threthu a fydd, yn eu tro, yn helpu i gyflawni Cynllun Gwella'r Gyllideb. Mae swyddogion Trysorlys Cymru wedi gweithio gyda swyddogion yn Swyddfa Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol i ystyried sut y gallwn adlewyrchu'r pum ffordd o weithio yn gliriach fel rhan ganolog o'n prosesau gwneud penderfyniadau yn y dyfodol, a byddwn yn ystyried yr holl dystiolaeth a roddwyd yn adroddiad Llesiant Cymru 2024 wrth ddatblygu'r Gyllideb Ddrafft hon.

93. Mae pob un o Ysgrifenyddion y Cabinet yn ymrwymedig i ddefnyddio Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) er mwyn gwella'r ffordd rydym yn gwneud penderfyniadau am lesiant cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol Cymru. Ein nod yw ymgorffori'r egwyddor datblygu cynaliadwy, ac mae ein cynlluniau gwariant yn anelu at sicrhau cydbwysedd rhwng blaenoriaethau byrdymor a hirdymor.
94. Rydym yn cydnabod yr angen i gydweithio â'n partneriaid a defnyddio adnoddau ein gilydd yn effeithiol i gynllunio ar gyfer y dewisiadau anodd sydd i ddod.
95. Mae ein gwaith ar **VAWDASV** yn enghraifft glir o'r ffordd y mae Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn cefnogi ac yn galluogi dull mwy cynaliadwy o ymateb i heriau cenedliadol. Mae Nodau Datblygu Cynaliadwy'r CU y mae Nodau Llesiant Cymru yn cyfrannu atynt, yn cynnwys nod a tharged penodol i ddileu trais yn erbyn menywod a merched. Mae ein gwaith i fynd i'r afael â VAWDASV yng Nghymru, sy'n seiliedig ar y Ddeddf VAWDASV, yn parhau i ddangos yn glir y pum ffordd o weithio o dan yr egwyddor datblygu cynaliadwy. Yn y gyllideb hon, rydym yn cynyddu'r cyllid ar gyfer gweithgarwch ymyrryd yn gynnar ac *atal*; yn parhau i gefnogi *cydweithio* drwy'r Glasbrint, gan gynnwys panel goroeswyr sy'n cynnwys goroeswyr mewn prosesau gwneud penderfyniadau; *integreiddio* gwaith awdurdodau lleol a byrddau iechyd lleol drwy eu priod ddyletswyddau o dan y Ddeddf VAWDASV; a chynyddu cyllid i ddatblygu data gwell, gan gynnwys tueddiadau yn y *dyfodol* er mwyn cefnogi prosesau gwneud penderfyniadau gwell i fynd i'r afael â VAWDASV ledled Cymru.
96. Yn fwy cyffredinol, mae ein holl waith ar **gydraddoldeb a mynd i'r afael â thlodi** yn ymgorffori'r pum ffordd o weithio ac yn mabwysiadu dull hirdymor ac ataliol o ymdrin â'r hyn sydd yn aml yn annhegwch sy'n pontio'r cenedlaethau. Er enghraifft, mae Cynllun Gweithredu Cymru Wrth-hiliol yn cynnwys nod hirdymor o greu Cymru wrth-hiliol erbyn 2030, ac adlewyrchir gweithgarwch ataliol mewn camau gweithredu megis dull DARPL ym maes addysg a gofal plant. Datblygwyd y cynllun drwy gynnwys a chydgyhyrchu, ac roedd profiadau bywyd yn ganolog i'r broses o'i ddatblygu a'i gyflwyno. Mabwysiadwyd y dull cydgyhyrchu hwn yn y Tasglu Hawliau Pobl Anabl ac wrth ddatblygu'r cynllun gweithredu anabledd arfaethedig. Dull trawslywodraethol ac integredig sy'n sail i Gynllun Gweithredu Cymru Wrth-hiliol, a hefyd y Cynllun Gweithredu LHDTG+, lle mae cydweithio drwy'r sector cyhoeddus cyfan yn rhan annatod o'r broses o'u rhoi ar waith.
97. Rwy'n cydnabod pwysigrwydd **asedau cymunedol** a'r rôl y maent yn ei chwarae i sicrhau bod gennym gymunedau diogel, cysylltiedig a chydnerth. Dyma pam rydym ni, gan weithio mewn partneriaeth â'r trydydd sector, wedi datblygu'r Gronfa Benthyciadau Asedau Cymunedol, sy'n cynnig benthyciadau dros gyfnod o hyd at 25 mlynedd i sefydliadau yn y trydydd sector sy'n ceisio dod yn berchen ar asedau cymunedol megis tir neu adeiladau. Wrth wneud hynny, rydym yn helpu i ddiogelu'r seilwaith cymunedol sy'n chwarae rôl hollbwysig wrth ymateb i drychinebau naturiol, megis y llifogydd diweddar, ond hefyd sicrhau y bydd y rhain yma i genedlaethau'r dyfodol.

SOCIAL JUSTICE							
	2024-25 Final Budget Restated	2025-26 Baseline Adjustments*	2025-26 Revised Baseline	Changes Draft Budget 2025-26	2025-26 Draft Budget	Changes 1st Supplementary Budget 2024-25 <i>**not baselined**</i>	2024-25 1st Supplementary Budget
	(A)	(B)	(C = A + B)	(D)	(E = C + D)	(F)	(G = A + F)
	£000s	£000s	£000s	£000s	£000s	£000s	£000s
Near Cash	133,354	-596	132,758	6,279	139,037	4,559	138,417
Non Cash	213	0	213	294	507	420	633
Resource	133,567	-596	132,971	6,573	139,544	4,979	139,050
Capital	14,540	0	14,540	3,350	17,890	128	14,668
FT Capital	-42	42	0	1,461	1,461	0	-42
Total Capital	14,498	42	14,540	4,811	19,351	128	14,626
Total	148,065	-554	147,511	11,384	158,895	5,107	153,676
AME	226	0	226	0	226	0	226

SOCIAL JUSTICE							
Budget Expenditure Line	Changes at Draft Budget 2025-26					Changes at First Supplementary Budget 2024-25	
	2024-25 Final Budget Restated	2025-26 Baseline Adjustments*	2025-26 Revised Baseline	Changes Draft Budget 2025-26	2025-26 Draft Budget	Changes 1st Supplementary Budget 2024-25 **not baselined**	2024-25 1st Supplementary Budget
	(A)	(B)	(C = A + B)	(D)	(E = C + D)	(F)	(G = A + F)
	£000s	£000s	£000s	£000s	£000s	£000s	£000s
Basic Income	10,700	2	10,702	-9,200	1,502	0	10,700
Financial Inclusion	39,002	5	39,007	1,133	40,140	0	39,002
Digital Inclusion	750	3	753	1,375	2,128	1,500	2,250
Supporting Communities	2,664	57	2,721	5,029	7,750	480	3,144
Action: Total Supporting Communities	53,116	67	53,183	-1,663	51,520	1,980	55,096
Older People Commissioner	1,616	34	1,650	48	1,698	-14	1,602
Children's Commissioner	1,591	37	1,628	98	1,726	-29	1,562
Public Appointments	152	0	152	0	152	0	152
Future Generations Commissioner Wales	1,610	32	1,642	48	1,690	0	1,610
Public Services Boards	530	0	530	105	635	0	530
Action: Total Commissioners	5,499	103	5,602	229	5,901	-43	5,456
Citizen Voice Body	7,603	231	7,834	228	8,062	-243	7,360
Action: Total Citizen Voice Body	7,603	231	7,834	228	8,062	-243	7,360
Violence against Women, Domestic Abuse and Sexual Violence	7,913	10	7,923	1,280	9,203	139	8,052
Action: Total Violence against Women, Domestic Abuse and Sexual Violence	7,913	10	7,923	1,280	9,203	139	8,052
Equality, Inclusion and Human Rights	9,773	72	9,845	700	10,545	0	9,773
Cohesive Communities	9,210	124	9,334	231	9,565	2,590	12,304
Equalities, Poverty and Children's Evidence & Support	1,636	50	1,686	312	1,998	0	1,636
Action: Total Equality, Inclusion and Human Rights	20,619	246	20,865	1,243	22,108	2,590	23,713
Advice Services	11,675	0	11,675	2,737	14,412	1,391	13,066
Action: Total Advice Services	11,675	0	11,675	2,737	14,412	1,391	13,066
Support for the Voluntary Sector and Volunteering	8,454	0	8,454	1,440	9,894	0	8,454
Action: Total Support for the Voluntary Sector and Volunteering	8,454	0	8,454	1,440	9,894	0	8,454
Community Support and Safety	15,488	0	15,488	515	16,003	0	15,488
Action: Total Community Support and Safety	15,488	0	15,488	515	16,003	0	15,488
Women's Justice & Youth Justice Blueprints	1,092	2	1,094	200	1,294	0	1,092
Action: Total Women's Justice & Youth Justice Prints	1,092	2	1,094	200	1,294	0	1,092
Fuel Poverty	1,895	-1,255	640	0	640	-1,255	640
Action: Total Fuel Poverty Programme	1,895	-1,255	640	0	640	-1,255	640
TOTAL SOCIAL JUSTICE MEG	133,354	-596	132,758	6,279	139,037	4,559	138,417

*2025-26 Baseline Adjustments relate to allocations made during 2024-25 in respect of the public sector pay award and to meet the costs associated with the change in SCAPE discount rate which impacted unfunded public sector pensions.

SOCIAL JUSTICE								
Budget Expenditure Line	Changes at Draft Budget 2025-26					Changes at First Supplementary Budget 2024-25		
	2024-25 Final Budget Restated	2025-26 Baseline Adjustments*	2025-26 Revised Baseline	Changes Draft Budget 2025-26	2025-26 Draft Budget	Changes 1st Supplementary Budget 2024-25 **not baselined**	2024-25 1st Supplementary Budget	
	(A)	(B)	(C = A + B)	(D)	(E = C + D)	(F)	(G = A + F)	
	£000s	£000s	£000s	£000s	£000s	£000s	£000s	
Digital Inclusion - Non-cash	149	0	149	-124	25	0	149	
Action: Total Supporting Communities	149	0	149	-124	25	0	149	
Older People Commissioner - Non-cash	9	0	9	43	52	43	52	
Children's Commissioner - Non cash	52	0	52	0	52	0	52	
Future Generations Commissioner Wales - Non-cash	0	0	0	10	10	10	10	
Action: Total Commissioners	61	0	61	53	114	53	114	
Citizen Voice Body - Non-cash	0	0	0	367	367	367	367	
Action: Total Citizen Voice Body	0	0	0	367	367	367	367	
Equality, Inclusion and Human Rights - Non cash	3	0	3	-2	1	0	3	
Action: Equality, Inclusion and Human Rights	3	0	3	-2	1	0	3	
TOTAL SOCIAL JUSTICE MEG	213	0	213	294	507	420	633	

SOCIAL JUSTICE							
	Changes at Draft Budget 2025-26					Changes at First Supplementary Budget 2024-25	
Budget Expenditure Line	2024-25 Final Budget Restated	2025-26 Baseline Adjustments*	2025-26 Revised Baseline	Changes Draft Budget 2025-26	2025-26 Draft Budget	Changes 1st Supplementary Budget 2024-25 **not baselined**	2024-25 1st Supplementary Budget
	(A)	(B)	(C = A + B)	(D)	(E = C + D)	(F)	(G = A + F)
	£000s	£000s	£000s	£000s	£000s	£000s	£000s
Financial Inclusion	80	0	80	-80	0	0	80
Community Bank	50	0	50	-50	0	-10	40
Digital Inclusion	50	0	50	0	50	0	50
Supporting Communities	1,300	0	1,300	0	1,300	0	1,300
Action: Total Supporting Communities	1,480	0	1,480	-130	1,350	-10	1,470
Violence against Women, Domestic Abuse and Sexual Violence	2,200	0	2,200	900	3,100	0	2,200
Action: Total Violence against Women, Domestic Abuse and Sexual Violence	2,200	0	2,200	900	3,100	0	2,200
Gypsy Traveller Sites	3,440	0	3,440	0	3,440	0	3,440
Action: Total Gypsy Traveller Sites	3,440	0	3,440	0	3,440	0	3,440
Older People Commissioner	100	0	100	-100	0	0	100
Children's Commissioner	20	0	20	-20	0	-20	0
Future Generations Commissioner Wales	0	0	0	0	0	30	30
Action: Total Commissioners	120	0	120	-120	0	10	130
Citizen Advice Body	0	0	0	0	0	128	128
Action: Citizen Advice Body	0	0	0	0	0	128	128
Women's Justice & Youth Justice Blueprints	200	0	200	-200	0	0	200
Action: Total Women's Justice adn Youth Justice Prints	200	0	200	-200	0	0	200
Community Facilities Programme	7,100	0	7,100	2,900	10,000	0	7,100
Action: Total Community Facilities	7,100	0	7,100	2,900	10,000	0	7,100
TOTAL SOCIAL JUSTICE MEG	14,540	0	14,540	3,350	17,890	128	14,668

SOCIAL JUSTICE							
	Changes at Draft Budget 2025-26					Changes at First Supplementary Budget 2024-25	
Budget Expenditure Line	2024-25 Final Budget Restated	2025-26 Baseline Adjustments*	2025-26 Revised Baseline	Changes Draft Budget 2025-26	2025-26 Draft Budget	Changes 1st Supplementary Budget 2024-25 ***not baselined**	2024-25 1st Supplementary Budget
	(A)	(B)	(C = A + B)	(D)	(E = C + D)	(F)	(G = A + F)
	£000s	£000s	£000s	£000s	£000s	£000s	£000s
Financial Inclusion - Reapayments	-42	42	0	-39	-39	0	-42
Community Facilities Programme	0	0	0	1,500	1,500	0	0
Action: Total Supporting Communities	-42	42	0	1,461	1,461	0	-42
TOTAL SOCIAL JUSTICE MEG	-42	42	0	1,461	1,461	0	-42

SOCIAL JUSTICE							
		Changes at Draft Budget 2025-26				Changes at First Supplementary Budget 2024-25	
Budget Expenditure Line	2024-25 Final Budget Restated	2025-26 Baseline Adjustments*	2025-26 Revised Baseline	Changes Draft Budget 2025-26	2025-26 Draft Budget	Changes 1st Supplementary Budget 2024-25 **not baselined**	2024-25 1st Supplementary Budget
	(A)	(B)	(C = A + B)	(D)	(E = C + D)	(F)	(G = A + F)
	£000s	£000s	£000s	£000s	£000s	£000s	£000s
Bad Debt Provision - AME	226	0	226	0	226	0	226
Action: Total CS&J Bad Debt Provision	226	0	226	0	226	0	226
TOTAL SOCIAL JUSTICE MEG	226	0	226	0	226	0	226

Cyllideb Ddrafft 2024-25 Prif Grŵp Gwariant Cyfiawnder Cymdeithasol**Esboniadau o symudiadau ar lefel y Llinell Wariant yn y Gyllideb**

Mae'r Atodiad hwn yn rhoi esboniad o:

- newidiadau a wnaed rhwng Cyllideb Derfynol 2024-25 (a Ailddatganwyd ym mis Medi 2024) a Chyllideb Atodol Gyntaf 2024-25 a gyhoeddwyd ym mis Hydref 2024. Nid yw'r newidiadau hyn yn rhan o'r llinell sylfaen at ddibenion Cyllideb Ddrafft 2025-26. Mae'r tablau isod yn rhoi rhywfaint o naratif ynglŷn â'r dyraniadau a wnaed yng Nghyllideb Atodol Gyntaf 2024-25.
- newidiadau a wnaed rhwng Cyllideb Derfynol 2024-25 (a Ailddatganwyd ym mis Medi 2024) a Chyllideb Ddrafft 2025-26. Mae'r rhain yn cynnwys dau fath o newidiadau:
 1. **addasiadau i'r llinell sylfaen** a wnaed i Gyllideb Derfynol 2024-25 (a ailddatganwyd). Gellir priodoli'r rhain yn bennaf i ddyraniadau a wnaed mewn perthynas â dyfarniad cyflog 2024-25 ac i dalu am y costau sy'n gysylltiedig â'r newid yng nghyfradd ddisgowntio SCAPE sy'n effeithio ar bensiynau'r sector cyhoeddus heb eu hariannu. Mae addasiad i'r llinell sylfaen hefyd wedi cael ei wneud i'r Llinell Wariant yn y Gyllideb ar gyfer Tlodi Tanwydd er mwyn trosglwyddo £1.255m i Brif Grŵp Gwariant Tai a Llywodraeth Leol. Mae hwn yn gywiriad i gyllidebau yn sgil y newidiadau mewn portffolios a wnaed yn gynharach yn y flwyddyn.
 2. **Dyraniadau a throsglwyddiadau'r Gyllideb Ddrafft**; nodir y disgrifiadau ohonynt yn y tablau isod.

Bron yn Arian Parod

Llinell Wariant yn y Gyllideb	1089: Incwm Sylfaenol
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Dim
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Mae'r gyllideb wedi lleihau £9.2m o gyllideb llinell sylfaen o £10.7m. Dim ond £1.5m sydd ei angen yn 2025-26 i barhau i wneud taliadau terfynol i dderbynyddion yr Incwm Sylfaenol ac i gynnal gwerthusiad o'r cynllun peilot.

Cyllideb Ddrafft 2024-25 Prif Grŵp Gwariant Cyfiawnder Cymdeithasol

Esboniadau o symudiadau ar lefel y Llinell Wariant yn y Gyllideb

Llinell Wariant yn y Gyllideb	1694: Cynhwysiant Ariannol
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Dim
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Cyllid ychwanegol a ddarparwyd £1.33m Dyraniad o £1m i ddarparu cyllid ychwanegol ar gyfer y Gronfa Cymorth Dewisol er mwyn rhoi cymorth mewn argyfwng i'r rhai sydd â'r angen mwyaf ac ymateb i'r galw cynyddol posibl yn ystod 2025-26. Dyraniad o £120k i gyllido ymchwil i gynhwysiant ariannol sy'n benodol i Gymru er mwyn deall nodweddion / tueddiadau a meysydd trawsbynciol â chynhwysiant digidol sydd â ffocws ar Gymru. Dyrennir £13k i roi cynnydd o 3% i Undebau Credyd yn unol â'r cynnydd i randdeiliaid yn y sector cyhoeddus.

Llinell Wariant yn y Gyllideb	1084: Cynhwysiant Digidol
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Dau drosglwyddiad gwerth £1.5m; y naill a'r llall yn afreolaidd heb unrhyw effaith ar linell sylfaen y gyllideb. 1. Trosglwyddiad i mewn o £500k o'r Llinell Wariant yn y Gyllideb ar gyfer Cymru Iachach (Prif Grŵp Gwariant Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol) i gefnogi rhaglen Cymunedau Digidol Cymru. 2. Trosglwyddiad i mewn o £1m o Gronfeydd Wrth Gefn i gefnogi rhaglen Cymunedau Digidol Cymru.
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Cyllid ychwanegol a ddarparwyd £1.375m Bydd dyraniad o £1.375m yn cynyddu cyfanswm y cyllid yn 2025-26 i £2.125m ar gyfer rhaglen Cymunedau Digidol Cymru (yn unol â lefelau 2024-25 ar ôl trosglwyddiadau untro).

Cyllideb Ddrafft 2024-25 Prif Grŵp Gwariant Cyfiawnder Cymdeithasol

Esboniadau o symudiadau ar lefel y Llinell Wariant yn y Gyllideb

Llinell Wariant yn y Gyllideb	1086: Cefnogi Cymunedau
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Trosglwyddiad i mewn o £480k o Gronfeydd Wrth Gefn i gefnogi Partneriaethau Bwyd Lleol yng Nghymru. Roedd y cyllid yn afreolaidd. Nid effeithiodd ar linell sylfaen y gyllideb.
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Cyllid ychwanegol a ddarparwyd £5.029m Dyraniad o £960k i gefnogi Partneriaethau Bwyd Lleol. Dyraniad o £450k mewn perthynas â chyllid grant Tlodi Plant yn y Dyfodol. Bydd y dyraniad ychwanegol yn ychwanegu at y cyllid presennol gwerth £1m. Dyraniad o £250k mewn perthynas â Chymuned Ymarfer y Strategaeth Tlodi Plant Genedlaethol. Dyraniad o £295k i sicrhau bod y rhai â phrofiad bywyd yn cyfrannu at y broses o fonitro cynnydd o ran y Strategaeth Tlodi Plant ac yn dylanwadu arni. £1.5m i gefnogi Canolfannau Clyd yn 2025-26 i'w galluogi i barhau i gefnogi ac ehangu'r ddarpariaeth o leoedd diogel a chynnes mewn cymunedau lleol. £1.5m o gymorth ychwanegol i fynd i'r afael â thlodi bwyd, a fydd yn galluogi prosiectau lleol i helpu i fynd i'r afael ag achosion sylfaenol tlodi bwyd. Bydd cynnydd o 3% yn y gyllideb yn unol â'r hyn a ddarparwyd i gyrff yn y sector cyhoeddus yn rhoi cynnydd o £74k i gynyddu dyraniadau i'r Sefydliad Banc Tanwydd a CLILC a Synnwyr Bwyd Cymru i gyflwyno'r rhaglen Tlodi Bwyd.

Llinell Wariant yn y Gyllideb	662: Comisiynydd Pobl Hŷn
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Gostyngiad o -£14k yn y gyllideb a oedd yn afreolaidd ac nad oedd yn effeithio ar linell sylfaen y gyllideb. Gellid priodoli'r trosglwyddiad i gronfeydd wrth gefn i addasiadau o ganlyniad i ailddosbarthu cyllidebau sy'n gysylltiedig â gweithredu'r safon gyfrifyddu newydd ar gyfer lesedd, sef IFRS 16, a

Cyllideb Ddrafft 2024-25 Prif Grŵp Gwariant Cyfiawnder Cymdeithasol

Esboniadau o symudiadau ar lefel y Llinell Wariant yn y Gyllideb

	fabwysiadwyd gan y sector cyhoeddus o 1 Ebrill 2022.
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Cynnydd o 3% yn y gyllideb (£48k)

Llinell Wariant yn y Gyllideb	480: Y Comisiynydd Plant
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Gostyngiad o -£29k yn y gyllideb a oedd yn afreolaidd ac nad oedd yn effeithio ar linell sylfaen y gyllideb. Gellid priodoli'r trosglwyddiad i gronfeydd wrth gefn i addasiadau o ganlyniad i ailddosbarthu cyllidebau sy'n gysylltiedig â gweithredu'r safon gyfrifyddu newydd ar gyfer lesedd, sef IFRS 16, a fabwysiadwyd gan y sector cyhoeddus o 1 Ebrill 2022.
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Cyllid ychwanegol a ddarparwyd £98k Cynnydd o 3% yn y gyllideb (£48k). Dyraniad pellach o £50k (unigol) i gefnogi'r Comisiynydd fel cyfranogwr craidd yn y modiwl ar Blant a Phobl Ifanc yn yr Ymchwiliad i COVID-19.

Llinell Wariant yn y Gyllideb	470: Penodiadau Cyhoeddus
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Dim
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Dim

Llinell Wariant yn y Gyllideb	6400: Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Dim
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Cynnydd o 3% yn y gyllideb (£48k)

Llinell Wariant yn y Gyllideb	1575: Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Dim
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Trosglwyddiad i mewn o £105k o Brif Grŵp Gwariant Tai a Llywodraeth Leol (Llinell Wariant 887 yn y

Cyllideb Ddrafft 2024-25 Prif Grŵp Gwariant Cyfiawnder Cymdeithasol

Esboniadau o symudiadau ar lefel y Llinell Wariant yn y Gyllideb

	Gyllideb) fel rhan o'r broses o ailstrwythuro'r Prif Grŵp Gwariant i gwmpasu costau staff.
--	--

Llinell Wariant yn y Gyllideb	220: Corff Llais y Dinesydd
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Gostyngiad o -£243k yn y gyllideb a oedd yn afreolaidd ac nad oedd yn effeithio ar linell sylfaen y gyllideb. Gellid priodoli'r trosglwyddiad i gronfeydd wrth gefn i addasiadau o ganlyniad i ailddosbarthu cyllidebau sy'n gysylltiedig â gweithredu'r safon gyfrifyddu newydd ar gyfer lesioedd, sef IFRS 16, a fabwysiadwyd gan y sector cyhoeddus o 1 Ebrill 2022.
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Cynnydd o 3% yn y gyllideb (£228k)

Llinell Wariant yn y Gyllideb	541: VAWDASV
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Trosglwyddiad i mewn o £139k o'r Llinell Wariant yn y Gyllideb ar gyfer Digartrefedd (Prif Grŵp Gwariant Tai a Llywodraeth Leol) i barhau i gyflawni Prosiect Tai i Ffoaduriaid yn 2024-25. Roedd y trosglwyddiad cyllidebol yn un afreolaidd ac nid oedd yn effeithio ar linell sylfaen y gyllideb.
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Mae'r gyllideb wedi cynyddu £1.280m . Dyraniad ychwanegol o £500k i helpu i gyflawni Amcan 6 Strategaeth Genedlaethol VAWDASV 2022-26 i roi <i>mynediad cyfartal i bob dioddefwr at wasanaethau, a'r rheini'n wasanaethau croestoriadol o ansawdd uchel, y darperir adnoddau priodol ar eu cyfer, sy'n seiliedig ar gryfderau ac sy'n ymatebol ledled Cymru</i> . Dyraniad o £700k i roi rhagor o gymorth i gyflawni Amcan 4 Strategaeth Genedlaethol VAWDASV 2022-2026 i roi <i>blaenoriaeth i ymyrryd yn gynnar ac atal</i> .

Cyllideb Ddrafft 2024-25 Prif Grŵp Gwariant Cyfiawnder Cymdeithasol

Esboniadau o symudiadau ar lefel y Llinell Wariant yn y Gyllideb

	Bydd cynnydd o 3% yn y gyllideb yn unol â'r hyn a ddarparwyd i gyrff yn y sector cyhoeddus yn rhoi cynnydd o £80k yn y Llinell Wariant hon yn y Gyllideb er mwyn cynyddu dyraniadau i bartneriaid yn y trydydd sector.
--	---

Llinell Wariant yn y Gyllideb	7060: Cydraddoldeb, Cynhwysiant a Hawliau Dynol
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Dim
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Dyraniadau cyllidebol ychwanegol o £700k Dyraniad o £450k i dargedu camau gweithredu sydd wedi'u hanelu at fynd i'r afael ag anghydraddoldeb a hyrwyddo hawliau dynol, gan adlewyrchu'r cyddestun heriol a brofir o hyd gan y rhai â nodweddion gwarchodedig sy'n wynebu anghydraddoldeb a gwahaniaethu a'r sefydliadau yn y trydydd sector sy'n eu cefnogi. Bydd hyn yn helpu sefydliadau i gefnogi'r broses o gyflawni ein cynlluniau trawslywodraethol, gan gynnwys Cynllun Gweithredu Cymru Wrth-hiliol, Cynllun Gweithredu LHDTTC+ a'r cynllun arfaethedig ar hawliau pobl anabl. Dyraniad o £200k i gefnogi gwaith i ddileu rhwystrau i'r gymuned fyddar, a fydd yn gwella mynediad at wasanaethau. Bydd cynnydd o 3% yn y gyllideb yn unol â'r hyn a ddarparwyd i gyrff yn y sector cyhoeddus yn rhoi cynnydd o £50k i gynyddu dyraniadau i sefydliadau fel Stonewall Cymru, Anabledd Cymru, Rhwydwaith Cydraddoldeb Menywod Cymru a Triniaeth Deg i Fenywod Cymru.

Cyllideb Ddrafft 2024-25 Prif Grŵp Gwariant Cyfiawnder Cymdeithasol

Esboniadau o symudiadau ar lefel y Llinell Wariant yn y Gyllideb

Llinell Wariant yn y Gyllideb	7062: Cymunedau Cydlynus
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Cynnydd yn y gyllideb gwerth cyfanswm o £3.094m a oedd yn afreolaidd ac nad oedd yn effeithio ar linell sylfaen y gyllideb. Trosglwyddiad i mewn o £304k o'r Llinell Wariant yn y Gyllideb ar gyfer Digartrefedd (Prif Grŵp Gwariant Tai a Llywodraeth Leol) i barhau i gyflawni prosiectau 'Street Life' yn 2024-25. Trosglwyddiad i mewn o £200k o Linell Wariant 4763 yn y Gyllideb ar gyfer Darpariaeth ôl-16 (Prif Grŵp Gwariant Addysg) i gryfhau ac ehangu darpariaeth REACH+, a sefydlwyd i leihau amseroedd aros i fudwyr o ran mynediad i ddarpariaeth Saesneg ar gyfer Siaradwyr Ieithoedd Eraill. Trosglwyddiad i mewn o £2.59m o Gronfeydd Wrth Gefn i ariannu awdurdodau lleol i ddarparu cymorth symud ymlaen, preswyllo'n sefydlog ac integreiddio i bobl sydd wedi cyrraedd o Wcráin yn 2024-25.
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Cynnydd yn y gyllideb gwerth cyfanswm o £231k Dyraniad o £870k i gynyddu gweithgarwch o dan Wasanaeth Noddfa Cymru sy'n helpu ceiswyr lloches i ddeall eu hawliau, y Rhaglen Cydlyniant; a darparu cyllid newydd ar gyfer rhaglen Talent Beyond Boundaries sy'n cefnogi ffoaduriaid i fudo i gael gwaith gydag urddas a diben a chael budd o fudo medrus. Bydd cynnydd o 3% yn y gyllideb yn unol â'r hyn a ddarparwyd i gyrff yn y sector cyhoeddus yn rhoi cynnydd o £61k er mwyn cynyddu dyraniadau i bartneriaid yn y trydydd sector. Trosglwyddiad allan o -£700k o'r Prif Grŵp Gwariant i Brif Grŵp Gwariant Tai a Llywodraeth Leol; sef costau'r staff sy'n gweithio ar y Rhaglen Gyfalaf ar gyfer Llety Dros Dro. Mae'r staff bellach yn rhan o'r Gyfarwyddiaeth Dai.

Llinell Wariant yn y Gyllideb	7063: Tystiolaeth a Chefnogaeth ar gyfer Cydraddoldeb, Tlodi a Phlant
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Dim
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Cynnydd gwerth cyfanswm o £312k yn y gyllideb i ddiwallu anghenion sy'n dod i'r amlwg o ran tystiolaeth ym meysydd hil, anabledd, rhywedd neu LHDTG+.

Cyllideb Ddrafft 2024-25 Prif Grŵp Gwariant Cyfiawnder Cymdeithasol

Esboniadau o symudiadau ar lefel y Llinell Wariant yn y Gyllideb

Llinell Wariant yn y Gyllideb	5334: Gwasanaethau Cyngtori
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Cynnydd yn y gyllideb gwerth cyfanswm o £1.391m a oedd yn symiau afreolaidd nad oeddent yn effeithio ar linell sylfaen y gyllideb. Trosglwyddiad i mewn o £1.291m o Gronfeydd Wrth Gefn i gyfran Llywodraeth Cymru o ardoll ariannol flynyddol y DU ar gyfer darparu cyngor ar ddyledion yng Nghymru yn 2024-25. Trosglwyddiad i mewn o £0.1m o Gronfeydd Wrth Gefn i gyllido ymgyrch costau byw Llywodraeth Cymru, Yma i Helpu.
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Cynnydd gwerth cyfanswm o £2.73m yn y gyllideb. Dyraniad penodol wedi'i glustnodi o £1.874m gan Lywodraeth y DU o'r Ardoll Ddyled. £0.5m i gefnogi gwaith ar symleiddio budd-daliadau yng Nghymru. Bydd cynnydd o 3% yn y gyllideb yn unol â'r hyn a ddarparwyd i gyrff yn y sector cyhoeddus yn rhoi cynnydd o £363k er mwyn cynyddu dyraniadau i sefydliadau yn y trydydd sector, gan gynnwys Shelter.

Llinell Wariant yn y Gyllideb	1695: Cefnogaeth i'r Sector Gwirfoddol
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Dim
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Cynnydd gwerth cyfanswm o £1.44m yn y gyllideb i gefnogi seilwaith a gwirfoddoli yn y trydydd sector a rhoi cynnydd o 3% yn y gyllideb i bartneriaid yn y trydydd sector yn unol â'r hyn a ddarparwyd i gyrff yn y sector cyhoeddus.

Llinell Wariant yn y Gyllideb	830: Cymorth Cymunedol a Diogelwch
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Dim

Cyllideb Ddrafft 2024-25 Prif Grŵp Gwariant Cyfiawnder Cymdeithasol

Esboniadau o symudiadau ar lefel y Llinell Wariant yn y Gyllideb

Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Cyfanswm o £515k Dyraniad afreolaidd unigol o £50k i gynnal gwerthusiad o Swyddogion Cymorth Cymunedol yr Heddlu. Cynnydd o 3% yn y gyllideb yn unol â chyrff eraill yn y sector cyhoeddus (£465k)
---------------------------------------	---

Llinell Wariant yn y Gyllideb	1267: Glasbrintiau Cyfiawnder i Fenywod a Chyfiawnder Ieuencid
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Dim
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Cyllid ychwanegol o £200k i ehangu gwaith ar y Glasbrintiau Cyfiawnder i Fenywod a Chyfiawnder Ieuencid er mwyn ymdrin â rhai o'r problemau anoddaf a mwyaf cymhleth gyda'r system cyfiawnder ieuencid a rhoi gwell cymorth i blant sy'n agored i niwed er mwyn iddynt gael eu dargyfeirio oddi wrth droseddu.

Llinell Wariant yn y Gyllideb	1270: Tlodi Tanwydd
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Trosglwyddiad allan o -£1.255m i Brif Grŵp Gwariant Tai a Llywodraeth Leol mewn perthynas ag ailstrwythuro Prif Grwpiau Gwariant. Afreolaidd. Cafodd y trosglwyddiad hwn ei gynnwys yn y llinell sylfaen drwy addasiad i'r llinell sylfaen.
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Dim

Cyllideb Ddrafft 2024-25 Prif Grŵp Gwariant Cyfiawnder Cymdeithasol

Esboniadau o symudiadau ar lefel y Llinell Wariant yn y Gyllideb

Heb Fod yn Arian Parod

Llinell Wariant yn y Gyllideb	1084: Cynhwysiant Digidol
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Dim newidiadau
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Trosglwyddiad o -£124k i Gronfeydd Wrth Gefn oherwydd lleihad yn y ddarpariaeth heb fod yn arian parod sydd ei hangen.

Llinell Wariant yn y Gyllideb	662: Comisiynydd Pobl Hŷn
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Cyfanswm trosglwyddiadau i mewn o £43k nad oeddent yn afreolaidd ac nad oeddent yn effeithio ar linell sylfaen y gyllideb. Trosglwyddiad o £16k i gronfeydd wrth gefn y gellir ei briodoli i addasiadau o ganlyniad i ailddosbarthu cyllidebau sy'n gysylltiedig â gweithredu'r safon gyfrifyddu newydd ar gyfer lesoedd, sef IFRS 16, a fabwysiadwyd gan y sector cyhoeddus o 1 Ebrill 2022. Trosglwyddiad o £27k o gronfeydd wrth gefn i roi darpariaeth heb fod yn arian parod (heb fod yn gysylltiedig ag IFRS16) yn 2024-25.
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Trosglwyddiadau lluosog o £43k fel uchod o ganlyniad i natur afreolaidd trosglwyddiadau yn y Gyllideb Atodol Gyntaf.

Llinell Wariant yn y Gyllideb	6400: Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Trosglwyddiad o £10k o gronfeydd wrth gefn i roi darpariaeth heb fod yn arian parod (heb fod yn gysylltiedig ag IFRS16) yn 2024-25.
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Trosglwyddiad o £10k o gronfeydd wrth gefn i roi darpariaeth heb fod yn arian parod (heb fod yn gysylltiedig ag IFRS16) yn 2024-25.

Cyllideb Ddrafft 2024-25 Prif Grŵp Gwariant Cyfiawnder Cymdeithasol

Esboniadau o symudiadau ar lefel y Llinell Wariant yn y Gyllideb

Llinell Wariant yn y Gyllideb	220: Corff Llais y Dinesydd
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Cyfanswm trosglwyddiadau o £367k nad oeddent yn afreolaidd ac nad oeddent yn effeithio ar linell sylfaen y gyllideb. Trosglwyddiad o £242k i gronfeydd wrth gefn y gellir ei briodoli i addasiadau o ganlyniad i ailddosbarthu cyllidebau sy'n gysylltiedig â gweithredu'r safon gyfrifyddu newydd ar gyfer lesoedd, sef IFRS 16, a fabwysiadwyd gan y sector cyhoeddus o 1 Ebrill 2022. Trosglwyddiad o £125k o gronfeydd wrth gefn i roi darpariaeth heb fod yn arian parod (heb fod yn gysylltiedig ag IFRS16) yn 2024-25.
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Trosglwyddiadau o £367k fel y'u nodwyd uchod o ganlyniad i natur afreolaidd trosglwyddiadau yn y Gyllideb Atodol Gyntaf.

Llinell Wariant yn y Gyllideb	7060: Cydraddoldeb, Cynhwysiant a Hawliau Dynol
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Dim newidiadau
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Trosglwyddiad o -£2k i Gronfeydd Wrth Gefn oherwydd lleihad yn y ddarpariaeth heb fod yn arian parod sydd ei hangen.

Cyllideb Ddrafft 2024-25 Prif Grŵp Gwariant Cyfiawnder Cymdeithasol

Esboniadau o symudiadau ar lefel y Llinell Wariant yn y Gyllideb

Cyfalaf

Llinell Wariant yn y Gyllideb	1694: Cynhwysiant Ariannol
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Dim newidiadau
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Trosglwyddiad yn y Prif Grŵp Gwariant i ailbwrpasu -£80k a ddarparwyd yng Nghyllideb Ddrafft 2024-25 ar sail afreolaidd unigol.

Llinell Wariant yn y Gyllideb	1088: Y Banc Cymunedol
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Trosglwyddiad o -£10k i Linell Wariant 6400 yn y Gyllideb ar gyfer Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol er mwyn ailddylunio gwefan Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol.
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Trosglwyddiad yn y Prif Grŵp Gwariant i ailbwrpasu -£50k , nid oes unrhyw gynlluniau i fwrw ymlaen â'r gweithgaredd yn ystod 2025-26.

Llinell Wariant yn y Gyllideb	541: VAWDASV
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Dim newidiadau.
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Dyraniad o £900k i gynllun Grantiau Cyfalaf VAWDASV sy'n darparu grantiau bach a mawr i helpu i gyflawni Strategaeth Genedlaethol VAWDASV 2022-26. Mae hyn yn cynnwys cyllido eiddo, gwaith adnewyddu, gwella gwasanaethau, prosiectau diogelwch dioddefwyr a gwella ac uwchraddio lleoedd a chyfarpar i ddefnyddwyr gwasanaethau.

Cyllideb Ddrafft 2024-25 Prif Grŵp Gwariant Cyfiawnder Cymdeithasol

Esboniadau o symudiadau ar lefel y Llinell Wariant yn y Gyllideb

Llinell Wariant yn y Gyllideb	662: Comisiynydd Pobl Hŷn
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Dim newidiadau.
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Trosglwyddiad yn y Prif Grŵp Gwariant i ailbwrpasu -£100k a ddarparwyd yng Nghyllideb Ddrafft 2024-25 ar sail afreolaidd unigol.

Llinell Wariant yn y Gyllideb	480: Y Comisiynydd Plant
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Swm o -£20k wedi'i ailbwrpasu o'r gyllideb hon yn ystod y flwyddyn gan na ellid defnyddio'r cyllid yn ôl y bwriad.
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Trosglwyddiad yn y Prif Grŵp Gwariant i ailbwrpasu -£20k a ddarparwyd yng Nghyllideb Ddrafft 2024-25 ar sail afreolaidd unigol.

Llinell Wariant yn y Gyllideb	6400: Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Dyrannwyd £30k yn ystod y flwyddyn ar sail afreolaidd unigol i gefnogi'r gwaith o ailddylunio gwefan y Comisiynydd.
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Dim newidiadau

Llinell Wariant yn y Gyllideb	220: Corff Llais y Dinesydd
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Trosglwyddiad o £128k o Gronfeydd Wrth Gefn ar sail afreolaidd oherwydd goblygiadau IFRS 16 o ran Terfynau Adrannol Cyfalaf ar ôl ailfesur addasiadau Rhwymedigaethau Lesoedd a Hawl i Ddefnyddio.
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Dim newid

Llinell Wariant yn y Gyllideb	1267: Glasbrintiau Cyfiawnder i Fenywod a Chyfiawnder Ieuencid
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Dim newidiadau

Cyllideb Ddrafft 2024-25 Prif Grŵp Gwariant Cyfiawnder Cymdeithasol

Esboniadau o symudiadau ar lefel y Llinell Wariant yn y Gyllideb

Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Trosglwyddiad allan o -£200k mewn perthynas â dyraniadau cyllidebol a ddarparwyd drwy Gyllideb Ddrafft 2024-25 ar sail afreolaidd unigol.
---------------------------------------	--

Llinell Wariant yn y Gyllideb	1372: Rhaglen Cyfleusterau Cymunedol
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Dim newidiadau
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Dyraniad o £2.9m i'r Rhaglen Cyfleusterau Cymunedol.

Cyfalaf Trafodiadau Ariannol

Llinell Wariant yn y Gyllideb	1694: Cynhwysiant Ariannol – ad-daliadau
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Dim newidiadau
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Ad-daliadau arfaethedig o -£39m sy'n ymwneud â Chyfalaf Trafodiadau Ariannol.

Llinell Wariant yn y Gyllideb	1372: Rhaglen Cyfleusterau Cymunedol (Cyfalaf Trafodiadau Ariannol)
Newidiadau i Gyllideb Atodol Gyntaf 2024-25	Dim newidiadau
Newidiadau i Gyllideb Ddrafft 2025-26	Dyraniad o £1.5m i gefnogi Cronfa Benthyciadau Asedau Cymunedol CGGC.

Eitem 3.1

Department
for Work &
Pensions

THE RT HON. SIR STEPHEN TIMMS MP
Minister for Social Security and Disability

Caxton House
Tothill Street
London, SW1H 9AJ

Jenny Rathbone MS
Chair of the Equality and Social Justice Committee
Senedd Cymru
Cardiff
CF99 1SN

04 December 2024

Dear Jenny,

Equality and Social Justice Committee - Inquiry into the disability employment gap

Thank you for your letter of 15 October 2024 to the Secretary of State about your inquiry into the disability employment gap. I am replying as the Minister of State for Social Security and Disability, and I apologise for the delay in my response. As you may know, the Work and Pensions Select Committee conducted an inquiry on this topic when I was its chair, publishing its report in July 2021.

I was interested to hear about your inquiry and am delighted to provide you with the relevant information requested.

Disability Confident

Upon forming a Government in July 2024, we made clear our intention that the Department for Work and Pensions (DWP) will shift from being a department for welfare to being a department for work. We have an ambitious agenda of reaching an 80 per cent employment rate and consider the Disability Confident scheme to be an important asset which can encourage employers to create disability-inclusive workplaces, thereby supporting disabled people to not only get into work but also to get on in work.

We recognise there are opportunities to make the Disability Confident scheme more robust, and my officials will work with employers and disabled people to realise the full potential of the scheme. There are currently over 19,000 members signed up to the scheme who, collectively, estimate over 12 million paid employees are working in their organisations. In 2022, the DWP conducted survey research which explored, from an employer perspective, the effect that signing up to the Disability Confident scheme has had on their recruitment and retention attitudes and practices towards disabled people.

Most members were planning on renewing their membership, with a quarter intending to move up a level and nearly three in five (57 per cent) planning to stay at the same level. Very few (2 per cent) did not intend to renew. Furthermore, the majority of employers (90 per cent) reported that they would recommend the Disability Confident scheme to another employer.

The UK Government and the DWP have responsibility for providing employment support in Wales. Disability Confident is a Great Britain-wide scheme and the development of a Welsh-based kitemark is not something we are considering. However, I would be happy for my officials to engage with officials from the Disability Rights Taskforce to discuss their findings in more detail.

The Plan to Make Work Pay sets out an ambitious agenda to ensure employment rights are fit for a modern economy, empower working people, and contribute to economic growth. The Employment Rights Bill is the first phase of delivering our plan to Make Work Pay, supporting employers, workers, and unions to get Britain moving forward. By introducing various measures including day one protection from Unfair Dismissal, increasing protection from sexual harassment in the workplace, addressing unscrupulous fire and rehire practices, strengthening Statutory Sick Pay, strengthening rights and requirements for collective redundancy, and ending exploitative zero hours contracts, the Employment Rights Bill will raise the bar for workers and provide a baseline of security in work.

The Impact Assessments for the Employment Rights Bill show that disabled workers are overrepresented in the low paid, insecure jobs that are targeted by the package and, as such, are among the groups expected to benefit the most from the package of reforms. For example, disabled workers are more likely to be in low paid jobs that are in scope of the reforms to Statutory Sick Pay, zero and low hours contracts, and unfair dismissal claims. Changes to make flexible working the default, unless it is not reasonably justifiable, can also support employment participation, as they enable a wider range of people, such as disabled people, to enter the labour market. Disabled workers are also more likely to be members of a union and so are expected to benefit from the Trade Union reforms, including strengthening workers' rights to trade union access, recognition, and representation.

Some measures will be also delivered through the Government's Equality (Race and Disability) Bill, such as extending pay gap reporting to include disability and ethnicity for employers with more than 250 staff and measures on equal pay, and extending equal pay rights to protect workers suffering discrimination on the basis of disability or race. The Government will begin consulting on this legislation shortly, which will include consulting with disabled people and their organisations alongside employers, with a draft Bill due to be published during this Parliamentary session for pre-legislative scrutiny. Further engagement will also take place prior to the making of secondary legislation implementing these reforms.

Role of DWP in supporting people into work

Thank you for bringing these concerns to our attention. We take feedback from our customers very seriously and are committed to improving the support we provide to disabled people seeking employment.

We acknowledge the feedback about the training, knowledge, and awareness of Jobcentre staff. The DWP is dedicated to ensuring that all staff are equipped with the necessary skills and knowledge to support disabled people effectively and sensitively.

The DWP has implemented several measures to ensure that staff are aware of, and sensitive to, the needs of disabled customers. This includes mandatory training programs that cover a wide range of disabilities and health conditions. These programs are designed

to enhance the understanding and empathy of our staff, enabling them to provide tailored support to each individual.

Jobcentre staff, including Disability Employment Advisers (DEAs), undergo comprehensive training that includes the following.

- **Disability Awareness Training**

This training covers various disabilities and health conditions, providing staff with the knowledge to support disabled customers effectively.

- **Customer Service Training**

This training is focused on improving communication skills and ensuring that staff can interact with service users in a respectful and supportive manner.

- **Specialised Training for DEAs**

DEAs receive additional training to equip them with the skills needed to provide direct support to disabled customers and those with long-term health conditions. DEAs also spend time supporting work coaches by providing knowledge and upskilling on how to support disabled customers and customers with long-term health conditions.

- **Trauma Informed Training**

The DWP has a dedicated Trauma Informed Approaches integration team, which is focussed on embedding the six core pillars of the approach: safety; trustworthiness; choice; empowerment; collaboration; and intersectional considerations. In line with this, we are co-producing a suite of learning products with colleagues, customers, and external partners to empower our colleagues in applying a trauma-informed lens to every interaction.

- **Launch of The Customer Additional Needs (CAN) Framework**

This incorporates and brings together the operational requirements to ensure the correct networks and processes are in place to support delivery whilst considering complex needs, barriers, health, disabilities, and promotes our trauma-informed approach.

Implementation of the CAN Framework is providing all districts with a structured assurance process that reviews, refreshes, and reinvigorates the approach to supporting all customers.

The overriding principles of the CAN Framework are:

- each customer approaches us with specific individual needs;
- we have a responsibility to identify a customer's individual needs and barriers; and
- our service supports customers who experience barriers to build financial resilience and move into/progress within work by providing and arranging additional support.

Single Points of Contact (SPOCs) in every site, including 'Health SPOCs' ensure that every member of staff's awareness is regularly refreshed so that they continue to build confidence and capability in:

- identifying needs and barriers;
- using the tools, team, and support network to provide additional support; and

- using strong partnership relationships to signpost or refer to expert and/or specialist support within the community.

Disability Awareness and Customer Service Training are mandatory for all Jobcentre staff, with the additional Specialised Training for DEAs being mandatory for colleagues entering that role. The effectiveness of the training is monitored through regular assessments and feedback from both staff and customers. We continuously review and update our training programs to ensure they meet the evolving needs of our customers.

The DWP is committed to providing the best possible support for all our customers, including the most vulnerable in society. This includes those who have a health condition or disability.

Where customers are required to undertake work-related requirements, they should be tailored and agreed according to the customer's capability and personal circumstances, making them realistic and achievable. Work Coaches can limit the number of hours a customer is required to be available for work, search for work, and undertake other work-related requirements to reflect the customer's caring responsibilities, health condition, or wider circumstances.

To help people into work, our core Jobcentre offer provides a range of options, including face-to-face time with Work Coaches and targeted employment support. In addition, there is also specific support targeted towards job seekers with disabilities or health issues, such as Additional Work Coach Time, DEAs, and Work Psychologists.

COMPLAINTS OPTION 1

The specific incident mentioned in your feedback is not in line with our policies and standards. We would be keen to engage further with the individual involved to understand their experience better and take appropriate action to prevent such occurrences in the future. Therefore, please feel free to write back to me with further details about the complaint and the person who wishes to raise it such as their name, address, National Insurance number.

The DWP remains committed to supporting disabled people into work and ensuring that our staff are well-equipped to provide the necessary support. We appreciate your feedback and will continue to work towards improving our services.

Examples of best practice

HM Treasury officials have provided the following information. Should you wish for further details then I know that my Ministerial colleagues in the Treasury will be happy to help should you care to reach out to them direct enclosing a copy of my response.

VAT is a broad-based tax on consumption, and the 20 per cent standard rate applies to most goods and services. Exceptions to the standard rate have always been limited and balanced against affordability considerations.

The UK already provides a comprehensive set of reliefs as compared with other countries, including VAT relief on goods and services for disabled people such as adapted motor vehicles, low vision aids, building works such as ramps, among many others. The last EU statistics to include the UK, which were published in 2021, suggested the Government forgoes more potential VAT revenue due to reliefs such as zero-rates than all 27 EU countries except two. VAT reliefs also add to administrative costs and increase the

complexity of the VAT system, and changes to VAT are often not the best way to produce targeted behavioural change.

Terms of Reference 3, 5 and 6

The DWP have not undertaken an evaluation of the Welsh Government's policies on getting disabled people into work. I understand the Welsh Government's Disabled Peoples Employment Champions (DPECs) are a proactive Team who engage with key stakeholders, including external engagement Teams across DWP Wales, to champion the disability agenda via the Strategic Objectives within their Work Plan. I and Officials within the DWP would welcome working with the Welsh Government on understanding how best to work together to get people back into work.

The Government recognises that many people find health conditions and disabilities, including mental ill health a barrier to employment, which is especially true for young people. The DWP Youth Offer supports 16–24-year-olds on UC, including those with health conditions and disabilities. Through support from work coaches, including in Youth Hubs and from Youth Employability Coaches (YEC), we are providing targeted interventions to help young people gain new skills, build confidence, and move into work.

DWP's Youth Offer is important in providing young people with tailored support to start, stay and succeed in work. Young people with health conditions and disabilities can benefit from more flexible support from Youth Employability Coaches, and Youth Hubs, who work with local partners to provide or signpost to appropriate support.

Young people with health conditions and disabilities participating in DWP's Youth Offer will be supported by work coaches who work closely with Disability Employment Advisors (DEA's) and can signpost to local partners for appropriate support. The Youth Offer also provides support to address a wide range of other risk factors that could be associated with mental ill health such as homelessness, loneliness, debt and financial security as well as helping young people into employment. The DWP supports young people achieve financial security by delivering support to start, stay and succeed in work which will in turn support young people's mental health.

With all best wishes,

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'Stephen Timms', with a horizontal line above the name.

Rt Hon Sir Stephen Timms MP
Minister of State for Social Security and Disability

Y Gwir Anrhydeddus Liz Kendall AS
Ysgrifennydd Gwladol, yr Adran Gwaith a Phensiynau
Y Tîm Gohebiaeth Gweinidogol
Caxton House
Tothill Street
London
SW1H 9NA

Annwyl Liz,

15 Hydref 2024

Llongyfarchiadau ar eich penodiad a phob llwyddiant i chi yn y rôl bwysig hon.

Ymchwiliad i'r bwlch cyflogaeth anabledd

Mae Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol Senedd Cymru yn cynnal ymchwiliad i'r bwlch cyflogaeth sy'n wynebu pobl anabl. Bydd yr ymchwiliad yn ystyried pa gynnydd sydd wedi'i wneud, a beth arall y gellid ei wneud, i leihau a dileu rhwystrau i gyflogaeth y mae pobl anabl yn eu hwynebu.

Cylch gorchwyl

Mae'r cylch gorchwyl llawn ar gyfer yr ymchwiliad i'w weld yn yr Atodiad. Er y byddwn ni'n canolbwyntio'n bennaf ar feysydd datganoledig sydd o dan reolaeth Llywodraeth Cymru, mae wedi dod yn fwyfwy amlwg y byddai'n fuddiol iawn i ni gael mewnbwn yr Adran Gwaith a Phensiynau wrth gyflawni'r gwaith hwn. Felly, byddem yn croesawu cael gwybod eich barn ar y pwyntiau perthnasol o'n cylch gorchwyl (hynny yw, y trydydd, y pumed a'r chweched pwynt bwled) a'r materion penodol yr ydym yn tynnu sylw atynt isod.

Hyder o ran Anabledd

Awgrymodd yr Athro Debbie Foster, sef awdur adroddiad Drws ar Glo 2021, ynghyd â Grŵp Hawliau Pobl Anabl Llywodraeth Cymru, fod cysylltiad *Hyderus o ran Anabledd* â'r Adran Gwaith a Phensiynau wedi rhoi enw gwael i'r cynllun hwnnw, oherwydd bod diffyg ffydd gan bobl anabl yn yr Adran.¹ Fel atebion posibl, awgrymodd yr Athro Foster y gellid gwahanu nod barcud neu gynllun cyflogwyr oddi wrth nawdd cymdeithasol a'i symud i bortffolio arall a/neu ddatblygu nod barcud ar gyfer Cymru.

¹ Y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol, Cofnod y Trafodion, paragraff 21, 30 Medi 2024

- Sut y byddech yn ymateb i bryderon yr Athro Foster bod cysylltiad y cynllun Hyderus o ran Anabledd â'r Adran Gwaith a Phensiynau wedi rhoi enw gwael i'r cynllun?
- Beth yw eich safbwynt ar yr awgrymiadau a ganlyn:
 - symud cyfrifoldeb am y cynllun Hyderus o ran Anabledd i bortffolio arall; a
 - datblygu nod barcud ar gyfer Cymru?
- Beth yw safbwynt Llywodraeth y DU ar ddiwygio'r cynllun Hyderus o ran Anabledd yn y dyfodol?
- Sut y bydd y Bil Hawliau Cyflogaeth arfaethedig yn mynd i'r afael ag anghenion pobl anabl ac yn helpu i leihau'r bwlch cyflogaeth anabledd?

Rôl yr Adran Gwaith a Phensiynau wrth gefnogi pobl i gael gwaith

Clywsom adolygiadau cymysg ynghylch y cymorth a gynigir i bobl anabl gan yr Adran Gwaith a Phensiynau a phryderon sylweddol ynghylch hyfforddiant, gwybodaeth ac ymwybyddiaeth staff y Ganolfan Waith. Mae'r adborth a gawsom hyd yma gan bobl sydd â phrofiad personol o hyn a gymerodd ran yn ein gwaith ymgysylltu wedi bod bron i gyd yn negyddol; dywedodd nifer o bobl anabl ei bod yn ymddangos nad yw rai o gynghorwyr y Ganolfan Waith wedi cael yr hyfforddiant angenrheidiol i allu cynghori'r rheini sydd am ddod o hyd i waith mewn modd priodol a sensitif.

Dyma a nododd cyfranogwr mewn grŵp ffocws yng Nghaerdydd:

*"Mae'n fater o ddiffyg meddwl a diffyg gofal yn yr hyn maen nhw'n ei wneud. Daeth hyn i'r amlwg i mi pan ddywedodd aelod o staff y Ganolfan Waith wrthyf 'mae'n rhaid ichi fynd am gyfweiliad gorfodol. Byddi di'n colli dy arian os na fyddi di'n mynd am y cyfweiliad hwn.' Gofynnais, 'Beth yw'r swydd?'. Dywedwyd wrthyf mai gyrru ar gyfer Stage Coach oedd y swydd. Roeddwn i'n eistedd yno gyda chi tywys wrth fy ochr."*²

- Sut ydych chi'n ymateb i bryderon nad oes gan staff y Ganolfan Waith yr ymwybyddiaeth, y wybodaeth na'r hyfforddiant sydd eu hangen i roi cymorth priodol i bobl anabl gael gwaith?
- Sut y mae'r Adran Gwaith a Phensiynau yn sicrhau bod staff yn ymwybodol o, ac yn sensitif i, anghenion defnyddwyr gwasanaeth sy'n anabl?
- Pa hyfforddiant penodol a ddarperir i staff y Ganolfan Waith a faint o staff sy'n manteisio arno? Sut yr eir ati i fonitro effeithiolrwydd yr hyfforddiant hwn?

Enghreifftiau o'r arfer gorau

Ar y sail y dylai bron pawb allu elwa ar yr ymdeimlad o urddas a ddaw yn sgil cael gwaith, pa ystyriaeth a roddwyd i ddarparu cymorth neu gymhellion ariannol i gyflogwyr da a allai fod â diddordeb mewn cyflogi pobl

² Y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol, [Crynodeb interim o'r gwaith ymgysylltu](#)

sydd ag anableddau sy'n cael trafferth cystadlu am swyddi ar y farchnad swyddi agored, er enghraifft, pobl ag amhariad gwybyddol a allai wneud rhai swyddi o dan oruchwyliaeth, i gynorthwyo â'r gost o oruchwyllo swydd y person anabl. Er enghraifft, yn Sbaen mae sefydliadau lle y mae 70-90% o'r gweithlu yn anabl wedi'u heithrio rhag TAW, ac mae'r rhai sydd ar 90% neu fwy yn cael bonws ariannol. Yn y sector cyhoeddus, caiff 5% o'r holl swyddi eu neilltuo ar gyfer pobl anabl.

- Sut y byddwch yn sicrhau y caiff gwaith yr Adran Gwaith a Phensiynau yn y maes hwn ei lywio gan dystiolaeth ac arfer gorau?
- Pa ystyriaeth yr ydych chi wedi'i rhoi i fabwysiadu dulliau rhyngwladol, er enghraifft, y gefnogaeth y cyfeiriwyd ati yn Sbaen, ac archwilio a fyddent yn gweithio yn y DU?

Gobeithiwn y byddwch yn gallu ymateb yn gadarnhaol i'n cais am wybodaeth. O ystyried yr amserlenni a gynlluniwyd ar gyfer cwblhau'r ymchwiliad, byddem yn gwerthfawrogi ymateb cyn gynted â phosibl ac erbyn 13 Tachwedd 2024 fan bellaf.

Diolch a chofion gorau,

Jenny Rathbone AS

Cadeirydd y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol

Senedd Cymru

Welsh Parliament

Mae cylch gorchwyl yr ymchwiliad i anabledd a'r bwlch cyflogaeth fel a ganlyn:

- Pa gynnydd sydd wedi'i wneud o ran cyflawni'r argymhellion a nodir yn adroddiad 'Drws ar Glo' a lleihau a dileu'r rhwystrau sy'n wynebu pobl anabl sydd am gael mynediad at farchnad lafur Cymru. Pam mae wedi bod mor anodd gwneud cynnydd o ran lleihau'r bwlch cyflogaeth a chyflogau i bobl anabl.
- Sut mae'r model cymdeithasol o anabledd yn cael ei ddefnyddio i danategu arferion cyflogaeth a recriwtio, a pha rwystrau sy'n parhau i fodoli ar draws y gymdeithas sy'n effeithio ar fynediad at waith (h.y. trafndiaeth, agweddau).
- Pa mor effeithiol y mae camau gweithredu Llywodraeth Cymru (e.e. y rhwydwaith o Hyrwyddwyr Cyflogaeth Pobl Anabl a phrentisiaethau) wedi bod o ran lleihau rhwystrau i gyflogaeth a lleihau'r bwlch cyflogaeth rhwng pobl anabl a phobl nad ydynt yn anabl, gan gynnwys i ba raddau y mae polisïau Llywodraeth Cymru yn ategu / dyblygu / tanseilio rhai Llywodraeth y DU.
- A yw pobl anabl yn cael mynediad at brentisiaethau ac a oes angen unrhyw gymorth pellach i sicrhau bod cynlluniau'n gynhwysol.
- Pa fesurau polisi pellach sydd eu hangen i gefnogi pobl anabl, pobl ifanc anabl a chyflogwyr i gynyddu cyfraddau cyfranogiad a'r hyn y gellir ei ddysgu o ardaloedd eraill.
- Pa weithredoedd fyddai'n cefnogi'r rhai nad ydynt yn gallu gweithio ar hyn o bryd i gael mynediad at gyfleoedd gwirfoddol (a allai arwain at gyfleoedd gwaith yn y dyfodol).

Sioned Williams

Aelod Plaid Cymru o'r Senedd dros
Orllewin De Cymru

Plaid Cymru Member of the Senedd for
South West Wales

34 Stryd Alfred,
Castell-nedd,
Castell-nedd Port Talbot,
SA11 1EH

34 Alfred Street,
Neath,
Neath Port Talbot,
SA11 1EH

Dyddiad | Date: 09.12.2024

Pwnc | Subject: Advancing Human Rights in Wales

Dear Cabinet Secretary,

I am writing in my capacity as Chair of the Senedd Cross Party Group on Human Rights. A meeting of the Cross Party Group on 6th December discussed your letter dated 8th November 2024 to the chair of the Equality and Social Justice Committee (Ref JH/PO/320/24)). As you are aware, the letter sets out the Welsh Government's response to the Committee's request for information concerning progress on strengthening and advancing equality and human rights in Wales.

At its meeting of 6th December the Cross Party Group requested that I write to you in the following terms.

To express concern that the information provided in your letter raises doubts about the Welsh Government's commitment to protect and promote human rights in Wales through progress on recommendations 1 and 25 of the SAEHR research.

In contrast to the position suggested in your letter that the threat to human rights has 'lessened', those in attendance at the meeting on 6th December were clear that there remain a number current, persistent and chronic threats to human rights in Wales. Examples discussed included: high levels of socioeconomic inequality and poverty in Wales, and the rise of far-right populism. With these, and other risks to human rights in mind, the Group wishes to express its unease at the lack of urgency to progress expeditiously toward incorporation of international human rights.

During the meeting on 6th December it was also agreed that the lack of urgency on incorporation overlooks its importance to protect the human rights of future generations. Even if it were the case -

Senedd Cymru

Bae Caerdydd, Caerdydd, CF99 1SN
sioned.williams@senedd.cymru
senedd.cymru/sionedwilliams
www.sionedwilliams.cymru

Welsh Parliament

Cardiff Bay, Cardiff, CF99 1SN
sioned.williams@senedd.wales
senedd.wales/sionedwilliams
www.sionedwilliams.wales

01639 203204

@SionedPlaid

@Sioned_W

/SionedWilliamsPlaidCymru

Gofynnwch am / Please ask for:
Llinell uniongyrchol / Direct line: 01639 203204
E-Bost / E-Mail:
Ein Cyf / Our Ref: 20231116

which it is not - that the threat to human rights in the UK is less significant now than it was under the previous UK Government, it still needs to be recognised the incorporation of human rights is about putting in place enduring protections for the human rights of future generations.

Bearing the above in mind, and on behalf of the Cross Party Group on Human Rights, I would urge the Welsh Government to allocate sufficient resources to enable the Legislative Options Working Group to bring forward its recommendations on legislation to incorporate CEDAW and the UNCRPD as soon as practically possible.

I am copying this letter to the Chair of the Equalities and Social Justice Committee.

Yn gywir / Yours faithfully,

S.A. Williams

Sioned Williams AS/MS

Jane Hutt AS/MS
Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyfiawnder Cymdeithasol, y
Trefnydd a'r Prif Chwip
Cabinet Secretary for Social Justice, Trefnydd and Chief Whip

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Jenny Rathbone AS
Cadeirydd, y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
CF99 1SN

10 Rhagfyr 2024

Annwyl Jenny

Yn dilyn ein gohebiaeth ym mis Mai ynghylch ymchwiliad ac adroddiad y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol ar atal trais ar sail rhywedd drwy ddull iechyd y cyhoedd a thrafodaeth yn y Cyfarfod Llawn, rwyf bellach wedi cyhoeddi [Trais yn erbyn Menywod, Cham-drin Domestig a Thrais Rhywiol - Adroddiad Blynyddol 2023-24](#)

Mae Adroddiad Blynyddol Trais a Cham-drin yn cwmpasu'r gwaith a gwblhawyd rhwng 1 Ebrill 2023 a 31 Mawrth 2024, gan gyfeirio at y chwe amcan a nodir yn Strategaeth Genedlaethol Trais a Cham-drin 2022-2026. Ochr yn ochr â hyn, rwyf wedi cyhoeddi [diweddariad ar gynnydd Cynllun Lefel Uchel y Glasbrint](#). Dyma'r tro cyntaf inni adrodd ar y ddwy elfen hyn gyda'i gilydd i arddangos arwyddocâd y Glasbrint wrth gyflawni amcanion y strategaeth.

Hoffwn dynnu eich sylw yn benodol at yr adrannau canlynol o Adroddiad Blynyddol Trais a Cham-drin sy'n rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf o ran gweithredu argymhellion y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol.

Argymhelliad 2. Dylai Llywodraeth Cymru gofleidio ei rôl fel arloeswr ac arweinydd wrth gymhwyso dull iechyd y cyhoedd o ymdrin â thrais ar sail rhywedd, a hynny drwy:

- *nodi cyfleoedd i godi ymwybyddiaeth a chreu cyd-ddealltwriaeth gyffredin o'r dull a'r Glasbrint;*
- *cyfrannu at y sylfaen dystiolaeth ar yr hyn sy'n gweithio, a hynny drwy fynd ati'n rhagweithiol i gyhoeddi diweddariadau ar y cynnydd sydd wedi ei wneud ac adnoddau a ddefnyddir yn sylfaen i'r Glasbrint;*
- *parhau i flaenoriaethu gwaith gyda'r genhedlaeth nesaf drwy raglenni effeithiol wedi'u hanelu at blant a phobl ifanc.*

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Jane.Hutt@llyw.cymru
Correspondence.Jane.Hutt@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn y Gymraeg. Bydd unrhyw ohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn cael ei hateb yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Yn ogystal â'r adroddiad cynnydd ar Gynllun Lefel Uchel y Glasbrint a nodais uchod, mae Rhan 1 yr Adroddiad Blynnyddol yn cynnwys diweddariad ar ein cyfathrebu strategol, gan gynnwys cyhoeddi [Pecyn Cymorth Cyfathrebu ac Ymgysylltu ynghylch Trais a Cham-drin](#) a diweddariadau cynnydd 7 munud i roi gwybodaeth i randdeiliaid am y cynnydd.

Argymhelliad 10. *Dylai Llywodraeth Cymru ystyried ariannu ymgyrch ymwybyddiaeth gyhoeddus ledled y wlad gyda model rôl gwrywaidd enwog iawn a all ysbrydoli dynion a bechgyn eraill i wneud safiad yn erbyn trais a hyrwyddo gwerthoedd ac ymddygiadau cadarnhaol. Mae'n bwysig sicrhau bod y person hwn yn wybodus am y mater ac yn cael hyfforddiant priodol i gyfathrebu ac eirioli dros newid yn effeithiol. Dylid cynnal gwerthusiad o'r effaith ar ddiwedd yr ymgyrch.*

Mae Rhan 2 o'r Adroddiad Blynnyddol, Amcanion 1 a 4, yn rhoi diweddariad manwl ar ein hymgyrch 'lawn' lwyddiannus sy'n annog dynion a bechgyn i drafod ac ystyried sut y gallant chwarae eu rôl o ran mynd i'r afael â thrais yn erbyn menywod a merched, yn ogystal ag ymrwymo i werthuso camau 1 a 2 ymgyrch 'lawn'.

Argymhelliad 11. *Dylai Llywodraeth Cymru, drwy ei ffrwd waith i gyflawnwyr, gynnal adolygiad cyflym o'r rhaglenni i gyflawnwyr sydd wedi eu llunio i atal trais ar sail rhywedd, ac sydd ar gael ledled Cymru. Dylai'r adolygiad anelu at roi sicrwydd i ddioddefwyr ac eraill bod pob rhaglen yn ystyried eu diogelwch ac yn gallu dangos tystiolaeth o adsefydlu effeithiol. Dylai hefyd ystyried gwahanol ffactorau diwylliannol a chyd-destunol a all ddylanwadu ar effeithiolrwydd rhaglenni i gyflawnwyr. Dylid cwblhau'r adolygiad cyflym erbyn mis Mehefin 2024.*

Mae'r adroddiad cynnydd ar y Glasbrint yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf am Ffrwd Waith Mynd i'r Afael â Chyflawni Trais ac, yn benodol, am yr arolwg a wnaed ar lefel Cymru gyfan i gasglu gwybodaeth am yr holl ymyriadau sydd ar gael ar hyn o bryd mewn perthynas â chyflawnwyr trais. Mae'r adroddiad a'r argymhellion a gynhwysir ynddo wedi derbyn sêl bendith Bwrdd Partneriaeth Cenedlaethol Trais a Cham-drin. Mae'r ffrwd waith yn datblygu cyfeirlyfr ymyriadau gan ddefnyddio'r wybodaeth a gasglwyd drwy'r arolwg.

Argymhelliad 3. *Dylai Llywodraeth Cymru nodi sut y bydd data, tystiolaeth a dadansoddiadau yn llywio'r gwaith o ddatblygu a gwerthuso polisiau sy'n mynd i'r afael â chroestoriadedd trais ar sail rhywedd. Yn benodol, dylai Llywodraeth Cymru sicrhau bod eglurder i'r Unedau Tystiolaeth Cydraddoldeb, Hil ac Anableddau ynghylch eu blaenoriaethau, a chytuno ar amserlenni ar gyfer cwblhau cerrig milltir allweddol erbyn diwedd Ebrill 2024. Dylai'r ymateb gynnwys manylion am:*

- *y dyddiad targed ar gyfer cwblhau'r gwaith o sefydlu data gwaelodlin a chrynodeb o'r dangosyddion gwaelodlin y mae'n bwriadu eu defnyddio;*
- *y partneriaid y bydd yn gweithio gyda nhw i gasglu data gwaelodlin a'r dyddiad targed ar gyfer prif ffrydio ymdrechion o ran casglu data; a*
- *pryd y mae'n rhagweld y bydd y data a gesglir gan yr Unedau yn gallu cyfrannu'n ystyrlon at ddatblygu a gwerthuso polisi.*

Mae Rhan 1 yr Adroddiad Blynnyddol yn nodi casgliadau'r grŵp Gorchwyl a Gorffen a fydd yn cael eu cyflwyno i Fwrdd Rhaglen Genedlaethol Trais a Cham-drin ym mis Rhagfyr. Yn dilyn

hyn, bydd diweddariad ar gasgliadau'r grŵp a'r camau nesaf yn cael ei gyhoeddi yn fuan yn 2025.

Byddaf yn ysgrifennu yn y flwyddyn newydd i roi diweddariad llawn ar holl argymhellion y Pwyllgor.

A handwritten signature in black ink that reads "Jane Hutt". The signature is written in a cursive style with a large initial 'J' and a distinct 'H'.

Jane Hutt AS/MS

Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyfiawnder Cymdeithasol, y Trefnydd a'r Prif Chwip
Cabinet Secretary for Social Justice, Trefnydd and Chief Whip

13 December 2024

Angharad Roche
Clerk, Equality & Social Justice Committee
Senedd Cymru
Pierhead Street
Cardiff
Wales CF99 1SN

4 Callaghan Square
Tresillian Way
Cardiff
CF10 5BT
www.centrica.com

By email: SeneddEquality@Senedd.Wales

Dear Angharad,

Thank you for your email of 6 December, sharing a transcript from the Committee's session on 2 December at which my colleague, Fiona Cameron, and I were pleased to provide evidence.

Firstly, having reviewed the transcript, we are not aware of any required edits or corrections to the evidence that we provided. There are however, as you note, a number of follow up points of information that we undertook to provide the Committee in support of its ongoing inquiry. We are grateful for the opportunity to address these, in turn, below. We would also be pleased to provide any additional information that may support the work of the Committee as its evidence gathering continues – indeed, we would be delighted to host a visit by members of the Committee to meet our delivery team and see at first hand how we are mobilising the ambitious new Warm Homes Programme.

Referrals - the proportion of referrals who were customers that had no form of heating or water.

- As mentioned during the Committee session (paragraph 227), in October we saw that 16% of the referrals we received were for customers with no heating or hot water. This figure increased significantly in November, with 30% of the referrals falling into this category. The nature of these referrals can in part be attributed to the colder weather, which leads to more households switching on their boilers and discovering issues. Importantly of course, the criteria for referrals itself had been expanded in this period to include all customers with no form of heating or hot water, contributing to the rise in numbers. To address these urgent needs, we implemented a rapid response system. Referrals received from the Energy Saving Trust before eleven o'clock in the morning are attended to on the same day, on the majority of occasions, or next day if not possible. Our team attempts to repair the boiler immediately, and if successful, we continue to work with the customer to ensure a long-term solution. This includes conducting a retrofit assessment and technical survey to determine additional measures such as insulation, solar photovoltaic, or battery installation to support the customer fully. We are committed to not only providing immediate relief by repairing boilers but also to supporting our customers' long-term needs and contributing to net-zero ambitions by implementing energy-saving measures.
- The figures provided relate to referrals over the period since the criteria was expanded. Should the Committee wish any additional information, in respect of the period prior to this, I believe Energy Savings Trust will have captured the data for all referrals submitted since the beginning of April.

Contract management - follow-up on the issue of contract management arrangements for the scheme and providing a view on the effectiveness (when compared with the previous Warm Homes Programme).

- The contract management arrangements for the Nest scheme represent a significant evolution compared to the previous Warm Homes Programme, incorporating several innovative elements aimed at addressing fuel poverty and decarbonisation more effectively.
- Nest's demand-led approach prioritises those worst affected by fuel poverty, focusing on low-income households and individuals whose health is impacted by cold living conditions. The scheme also introduces expanded eligibility criteria, which now include households with the lowest incomes residing in the least energy-efficient homes. This enhancement addresses a broader segment of vulnerable populations than the previous Warm Homes Programme.
- Key improvements include allowing multiple and repeat applications, a crucial flexibility for ongoing assistance in addressing persistent energy inefficiencies or deteriorating conditions. This is a marked improvement from the prior scheme, which had stricter limitations on such support.
- Additionally, the Nest scheme implements a streamlined contractor mobilisation process. While previous iterations allowed six months for this phase, the new scheme reduced the timeframe to three months. Despite this expedited timeline, the early rollout encountered challenges due to the poor condition of housing stock, necessitating significant remedial work before efficiency measures could be installed. To address these challenges, the Welsh Government approved a policy enabling contractors to allocate up to 10% of measure costs to such remedial work.
- Furthermore, the scheme employs robust monitoring and evaluation mechanisms aligned with the Welsh Government's standards, emphasising the importance of flexibility to ensure continuous improvement. Early-stage refinements have already addressed barriers such as rigid fuel cost and carbon saving targets, which initially excluded many eligible properties.
- Compared with the previous Warm Homes Programme, the Nest scheme demonstrates a stronger alignment with Wales' long-term energy and decarbonisation goals while balancing immediate fuel poverty alleviation. For example, the incorporation of PAS2035 measures like solar PV and insulation addresses both short-term cost reductions and long-term carbon savings. The scheme also adapts to emergent data and feedback, as seen in the relaxation of criteria for boiler repair and replacement under the crisis route.
- Overall, these contract management arrangements reflect a more responsive and inclusive approach, offering a promising model for tackling fuel poverty and advancing sustainable energy solutions.
- Lastly, given reference to the previous iteration of the scheme, one point that I wanted to pick up on was in relation to the evidence provided at the earlier session of the Committee on 2 December with representatives from various frontline consumer organisations. In paragraph 44 of the transcript, one witness states "...that, at some point in the previous iteration, it had changed track slightly and largely became a boiler replacement scheme, to the extent that about 94 per cent, 95 per cent of all the measures that were installed were boiler replacements." I don't feel this is a fair interpretation. In fact, within the 2023-24 contract year, Nest installed a total of 6,980 measures in a total of 4,304 properties. Of which, only 45% were gas boilers. Insulation accounted for 8% of measures, and Solar PV & Battery accounted for approx. 39% of measures installed.

Data on programme to date – including the number of people who have received interventions or measures, the category or type of intervention made to each household, and the outcomes for each household in receipt of measures in terms of impact on their level of fuel poverty.

- With the new scheme in the early stages of delivery, as of this month, 59 customers have received measures or have measures planned under the programme. Interventions include Air Source Heat Pumps, ventilation improvements, loft insulation, Solar PV & Battery storage, and gas boilers under crisis repair. Additionally, 34 customers have benefited specifically from boiler repairs.

- These interventions target improving household energy efficiency and mitigating fuel poverty. However, the outcomes in terms of reductions in fuel poverty levels and associated benefits (e.g., energy savings, carbon reduction) are yet to be finalised. The impact analysis is expected to be completed and reported to the Welsh Government by the end of the month.
- I also wanted to pick up here on a point made in the earlier evidence session on 2 December with the frontline consumer organisations – whose views I very much respect and value – but which may have left an impression that we were leaving households without heating or hot water. Since the beginning of October, for every property that we cannot repair a boiler on under the crisis route, we will send a Retrofit Assessor to the customer's property to complete a technical survey. At the point of the survey, the RA will offer the customer temporary electric portable heating until the heating measures have been installed.

Pathways - more information on the average timeline for each referral pathway to the Nest scheme.

- You will understand that the data we capture relates to the period from receipt of the referral to installation. We will be providing this information to the Welsh Government and, with their agreement, would be pleased to share this with the Committee. If the Committee is seeking more information on the referral pathway into the scheme, then Energy Savings Trust would need to provide this.

Supporting households - details of Wales-specific action taken to support vulnerable customers to include the number of customers reached and an outline of the type of support provided.

- This information will need to be provided by Energy Savings Trust, as they complete the marketing activity, and target customers and will have all of the information available in relation to the support provided.

However – in line with the commitment given by Fiona Cameron at the end of the session – we wanted to follow up in writing about the work Centrica does, as an energy supplier through British Gas, to support vulnerable people in Wales, including monitoring their access to warm homes and hot water.

Supporting Vulnerable Customers Policy

Centrica recognises that the energy and cost of living crises over recent years have been very painful for households here in Wales, and across the country and the priority for us through this time has been to step up support for our customers.

We have a Policy in place which sets out the requirement for all areas of British Gas Energy to ensure that our products and services meet the needs of our residential customers in vulnerable situations both at the design stage and throughout the customer's engagement with the product or service; and to ensure that we effectively identify vulnerable customers and provide proactive, tailored customer service.

The policy goes on to explain how this should be achieved – through training, governance and other specific means.

There is a clear explanation within the policy that a customer is deemed vulnerable if 'due to their personal circumstances, they are significantly less able to safeguard their personal welfare or that of other household members or significantly more likely to suffer detriment or that detriment is likely to be more substantial'. This may include physical and/or mental health issues, and/or those experiencing financial hardship. Vulnerability can be permanent or transient in nature.

Priority Services Register (PSR)

The PSR is used by energy suppliers, electricity, gas and water networks and is available for those who might need extra support such as over-65s, families with children under 5, and people with disabilities. Customers on the PSR can get free annual servicing, large-print or braille billing, and advanced service warnings.

We currently have 3,514,064 million people signed up to the PSR UK-wide with approximately 173,399 of these customers in Wales.

Monitoring access to warm homes and hot water – ‘OSCAR’ process

British Gas operates an Off-Supply Customer at Risk (OSCAR) process to detect and prevent pre-payment meter customers going off supply. Essentially, it is a proactive monitoring system to identify customers who are potentially in difficulty and who might be self-disconnecting.

Currently, we monitor customers' vending patterns and when we believe they should have topped up their credit we proactively contact them. We will never leave customers without credit and emergency credit is available 24/7. We also proactively offer PPM customers non-repayable credit.

British Gas Energy Trust

We've committed £140m since the start of the energy crisis to support vulnerable customers in financial difficulty. This is largely through the British Gas Energy Trust which provides financial help, with grants of up to £1,700 to those who are struggling with energy debt, whether they're British Gas customers or not, and it can also help households in other ways—for example, with replacement of white goods, like washing machines.

In Wales, we have provided more than 230 grants of up to £1,700 to customers through the British Gas energy trust.

British Gas also gives support direct to customers. For example, last week we sent credits to 15,000 of our customers on prepayment meters who we've identified as struggling (to the value of £2.3 million). We have also launched our first-of-a-kind 'You Pay, We Pay' scheme which 100% matches payments, helping customers clear debt over a 6-month period.

We're also working hard to identify those in need and have just launched a new round of community Post Office pop-ups that sees British Gas-funded energy advisors in Post Offices throughout the UK. Outreach and partnerships with local organisations like Citizens Advice and Riverside Advice help us reach hard-to-identify vulnerable populations.

In our experience, combining practical support like grants, with holistic advice drives the best results. The British Gas Energy Trust, our independent charity, is now in its 20th year and over the last year the Trust has supported over 64,000 people and their activities have created almost £50m in net benefits to society. This year the British Gas Energy Trust carried out a series of roundtables, including one in Cardiff, with frontline organisations supporting people suffering with fuel poverty to develop actions for Government, energy companies and the third sector to help alleviate fuel poverty.

Finally, we also think that as a company with valuable real world experience of what is driving difficulty for our customers, we have a responsibility to use our voice and push for policy changes that would help people in difficulty. We back a just transition for vulnerable households, advocating a social tariff funded via taxation and stronger partnerships and data-sharing with agencies like DWP and HMRC would enhance targeting and outreach, ensuring help reaches those who need it most.

I hope this information is helpful to the Committee – and please let us know if there is anything else that we can provide that may be helpful at this time.

Yours sincerely,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'R. Kirwan', with a stylized flourish at the end.

Ross Kirwan
Head of Nest

Jenny Rathbone MS
Chair, Equality and Social Justice Committee
Senedd Cymru
By email SeneddEquality@senedd.wales

19 December 2024

Dear Ms Rathbone,

On behalf of Tenovus Cancer Care, I am writing to you in your capacity Chair of the Senedd's Equality and Social Justice Committee. I wish to draw to your attention our response to the proposed increase in employer National Insurance Contributions (NIC) and share the impact that it will have on the charity and its ability to provide services to people affected by cancer across Wales.

We are deeply disappointed and frustrated at the lack of recognition of the devastating impact the increase in National Insurance Contributions will have on charities like Tenovus Cancer Care. We simply cannot sit back and take the hit.

This increase will very likely force charities to make extremely difficult decisions – cutting services, reducing workforce, or both. Such cutbacks would not only harm the vulnerable individuals we support but also the NHS, which cannot deliver the services we provide at the cost-efficiency we provide.

At Tenovus Cancer Care, we deliver essential services for people affected by cancer including counselling, nurse-led support, and benefits advice. This is provided free of charge, exclusively to the NHS. More than 10% of people diagnosed with cancer in Wales will use one of these vital services, that increases to nearly 20% in North Wales. Sadly, a third of those we support are end-of-life, facing their most difficult days.

We estimate this additional financial burden will cost us, at a minimum, a quarter of a million pounds (£250,000) annually. It's equivalent to the cost of running our benefits advice service. In the last year, this service alone helped secure £4.1m worth of payments to 1,820 people with cancer across Wales.

It is a misconception that all charities are cushioned by government grants or contracts. For many, including us, operations rely almost entirely on charitable donations. While we absolutely want to pay our staff fairly and anticipated the living wage increases, the scale of this NIC rise is unsustainable in the context of a challenging fundraising environment.

Call our free Support Line
0808 808 1010
Ffoniwch ein Llinell Gymorth rhadffôn

Jones Court, Womanby Street, Cardiff CF10 1BR. Jones Court, Stryd Ffôn, Yr Eiddau Cymru 93
Patron: HRH The Princess Royal. Noddwraig: Ei Huchelder Brenhinol Y Dywysoges Frenhinol.

Registered Charity Number 1054015 Company Limited by Guarantee Number 943501 Elusen Gofrestredig Rhif 1054015 Cwmni Cyfyngedig trwy Warant Rhif 943501

Tudalen y pecyn 93

Cofrestrwyd gyda'r

FUNDRAISING
REGULATOR
RHEOLEIDIWR
CODI ARIAN

We are a substantial employer, with 228 staff working across our 56 shops, head office, and out in communities across Wales. This decision also risks harming the foundational economy within the very communities we serve.

Despite the disproportionate impact of the pandemic and cost-of-living crisis on charities like ours, we received no bespoke support and were forced to make huge redundancies just to keep afloat. After working hard to recover, finally balance our budgets, and supporting public services, being told to absorb this increase is a bitter blow.

Therefore, we are calling for:

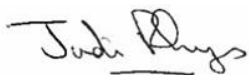
- The UK Government to reconsider the NIC increase for charities such as ours that provide direct support to the NHS from charitable funds and include us in exemptions as has been done for public sector organisations.
- Welsh political representatives to advocate for us – and for others in our situation - across the Welsh third sector, and appeal to the UK Government for urgent action to protect vital services that people rely on, often at time of personal crisis.
- The Welsh Government to mitigate the burden if UK exemptions are not forthcoming – an acknowledgment of the services we deliver free of charge to patients across Wales.

I trust that my contribution is shared amongst members of the Committee and is taken into consideration when the Committee considers the impact of the up and coming Budget on Wales.

I am happy and able to find the time to meet with you to discuss further.

Please contact me via alison.partridge@tenovuscancercare.org.uk to make arrangements or if require additional information.

Yours sincerely,

Judi Rhys MBE

Chief Executive

Ministry
of Justice

Ejtem 3.6
Sir Nic Dakin MP
Parliamentary Under-Secretary
of State for Justice

Jenny Rathbone MS, Chair
Equality and Social Justice Committee
Welsh Parliament
Cardiff Bay
Cardiff
CF99 1SN

MoJ ref: ADR119143

19 December 2024

Dear Jenny,

TURNAROUND PROGRAMME

Thank you for your letter of the 14 November.

The Autumn Budget 2024 presented by the Chancellor on 30 October set the budget for the Ministry of Justice for the next financial year. Our focus is now on how it will be allocated across the breadth of the department's responsibilities. This includes early intervention support for children on the cusp of the justice system.

I appreciate your concerns around the continued uncertainty, and I am pleased to be able to tell you we will be providing funding for early intervention work with children on the cusp of the justice system across England and Wales for the financial year 2025/26.

The amount of funding the MoJ is able to provide is not yet certain and is subject to decisions yet to be taken about how the departmental settlement for 2025/26 will be allocated. We will update you further on this as soon as possible.

Thank you for your understanding and ongoing support as we continue to work toward a resolution.

SIR NIC DAKIN MP

Sir Nic Dakin MP
Parliamentary Under-Secretary
of State for Justice
Ministerial Correspondence and Support
Team,
9th Floor, 102 Petty France,
London
SW1H 9AJ

14 November 2024

Dear Nic,

Speech, language and communication needs (SLCN) in the youth justice system

Thank you for your letter of 29 October regarding the provision for speech, language and communication needs in the youth justice system.

As we outlined in our original letter of 14 October the Royal College of Speech and Language Therapists (RCSLT) highlighted their concern about the uncertainty regarding the future of Turnaround Programme funding beyond its scheduled end in March 2025. We appreciate that prior to the Budget you were unable to comment on the programme's continued funding and offered to share further details as soon as possible.

Following the Autumn Budget we would be grateful if you could now confirm the arrangements for the continued funding of the Turnaround Programme or a successor to that programme, including whether funding can be secured over a multi-annual timeframe.

We would appreciate a response by 11 December 2024.

With thanks and kind regards,

A handwritten signature in black ink, reading 'Jenny Rathbone' in a cursive style.

Jenny Rathbone MS

Chair of the Equality and Social Justice Committee

Senedd Cymru/Welsh Parliament

Croesewir gohebiaeth yn Gymraeg neu Saesneg.

We welcome correspondence in Welsh or English.

Fforwm y Cadeiryddion

Drwy e-bost

7 Ionawr 2025

Annwyl Gadeiryddion,

Cynrychiolaeth ar gyrff rhyngseneddol

Yn dilyn y drafodaeth yng nghyfarfod Fforwm y Cadeiryddion ar 2 Rhagfyr, dyma ysgrifennu i gadarnhau'r hyn a benderfynwyd ynghylch cynrychiolaeth y Senedd ar y Fforwm Rhyngseneddol a Chynulliad Partneriaeth Seneddol y DU a'r UE. Mae'r Senedd yn gallu enwebu dau Aelod ar gyfer pob grŵp. Cytunodd y Cadeiryddion:

- Dylai cynrychiolaeth y Senedd ar y ddau gorff barhau i fod yn gysylltiedig â chylchoedd gwaith pwyllgorau;
- Dylai'r Aelodau a enwebir fod yn gadeiryddion ar y pwyllgorau perthnasol ym mhob achos, ond gyda'r gallu parhaus i'r cadeiryddion enwebu eilyddion o'u pwyllgorau i fynd i gyfarfodydd yn ôl yr angen;
- Bod parhad cynrychiolaeth yn bwysig, lle gellir cynnal hynny;
- Byddai'r Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a Chyfansoddiad (DCC), Pwyllgor Newid Hinsawdd, yr Amgylchedd a Seilwaith (NHAS), Pwyllgor yr Economi, Masnach a Materion Gwledig (Pwyllgor yr Economi) a'r Pwyllgor Diwylliant, Cyfathrebu, y Gymraeg, Chwaraeon a Chysylltiadau Rhyngwladol (y Pwyllgor Diwylliant) yn cynrychioli'r Senedd ar y ddau gorff, gyda chadeiryddion y pwyllgorau hynny y tu allan i gyfarfod Fforwm y Cadeiryddion yn penderfynu ar ddryniad y rolau.

Drwy drafodaeth y tu allan i'r Fforwm, cytunwyd ar yr enwebiadau a ganlyn:

- Y Fforwm Rhyngseneddol: Cadeiryddion Pwyllgorau DCC ac NHAS.
- Cynulliad Partneriaeth Seneddol y DU a'r UE: Cadeiryddion Pwyllgor yr Economi a'r Pwyllgor Diwylliant.

Yn gywir,

Y Gwir Anrhydeddus Elin Jones MS/AS

Llywydd

Cadeirydd Fforwm y Cadeiryddion

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Ein cyf/Our ref: Y Grŵp Rhyngweinidogol ar Ddiogelwch a Mudo

Mike Hedges AS

Cadeirydd

Y Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad

Senedd Cymru

SeneddDCC@senedd.cymru

Cc Jenny Rathbone AS, Cadeirydd y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol

07 Ionawr 2025

Annwyl Mike

Y Cytundeb Cysylltiadau Rhyngsefydliadol: y Grŵp Rhyngweinidogol ar Ddiogelwch a Mudo

Rwy'n ysgrifennu atoch yn unol â'r Cytundeb Cysylltiadau Rhyngsefydliadol i'ch hysbysu y bydd cyfarfod o'r Grŵp Rhyngweinidogol ar Ddiogelwch a Mudo yn cael ei gynnal ddydd Llun 22 Ionawr rhwng 10.15am a 11.30am. Cynhelir y cyfarfod yn rhithiol a bydd yn cael ei gadeirio gan yr Ysgrifennydd Cartref.

Cytunwyd y bydd y cyfarfod yn canolbwyntio ar amlinellu blaenoriaethau pob un o'r pedair llywodraeth ddatganoledig ar gyfer polisiâu diogelwch a mudo yn y dyfodol. Mae'r agenda yn caniatáu amser ar gyfer trafodaeth bord gron ar yr holl bynciau a amlinellwyd a bydd hyn yn cynnwys trafodaeth ar wella ymgysylltu a chydweithio yn y dyfodol.

Yn unol â'r cytundeb, bydd nodyn yn cael ei gyhoeddi ar ôl y cyfarfod a byddaf yn eich hysbysu am hyn maes o law.

Rwyf hefyd yn anfon copi o'r llythyr hwn at Jenny Rathbone AS, Cadeirydd y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol.

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Jane.Hutt@llyw.cymru
Correspondence.Jane.Hutt@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Bydd unrhyw ohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn cael ei hateb yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Yn gywir

A handwritten signature in black ink that reads "Jane Hutt". The signature is written in a cursive style with a large initial 'J' and a distinct 'H'.

Jane Hutt AS/MS

Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyfiawnder Cymdeithasol, y Trefnydd a'r Prif Chwip
Cabinet Secretary for Social Justice, Trefnydd and Chief Whip

Eitem 3.9

Cardiff Council recognised the need for young adults with learning disabilities and or autism to be given the opportunity to have quality work experience opportunities within a working environment. As such, DFN Project Search license was purchased to accommodate school aged children and a project set up in conjunction with Cardiff Commitment, Into Work and Education/ Inclusion department and is currently funded by Cardiff Commitment/ SPF funding. The current funding is due to end in March 2025 and the Inclusion service of the Education department have confirmed funding of the project until the end of this current academic year. The host business chosen to support the project was Cardiff and Vale University Health Board and are able to offer young people a really diverse range of placement opportunities across the site. The project sees young people apply for the provision with the help of their school/ family member and attend an interview and skills assessment day. We recruit students from local special schools or schools who have a Special Resource Base attached to them. Successful applicants are then involved in a transition programme in readiness for a September start date, whereby interns meet on a monthly basis to help build rapport with staff and peers whilst also familiarising themselves with the host business site. Any student identified as needing help with travel training are put forward to undertake Travel Training with the staff and this is completed during the school summer holidays. The young people complete an academic year with us on the project whilst remaining on roll at their school and complete 3 9/10 week block placements across the school year. Each placement block is separated by a Transition Week, allowing students to prepare for their forthcoming placement by attending trial sessions and interviews. We help the interns prepare for interviews and also provide suitable clothing for them to wear should it be required. Should students be eligible for Free School Meals or EMA, this provision continues with them onto the project. In readiness for the placements, the interns complete a 6 week induction programme which consists of host business orientation activities, 14 NHS ESR mandatory training units, Employability Curriculum delivery covering modules which include Building Health Relationships, Conflict Resolution, Health and Wellness, Self Advocacy, Financial Literacy, Team Building, Workplace Safety, Maintaining Employment together with the delivery of vocational training modules in Customer Service, Food Safety and Hygiene, Emergency First Aid and Manual Handling, interview preparation, departmental talks and subsequent departmental visits allowing the young people to make an informed choice about their forthcoming placement choices. We hold monthly Steering Group Meetings allowing school to be regularly updated of progress throughout the intern's journey. The intern also regularly email their school/ teacher to 'touchbase' and to ensure they feel their relationship with school is maintained. Young people with additional learning needs often have strong bonds with their school friends and teachers and we recognise the emotions the young people as they transition into adulthood and as such these weekly/ fortnightly emails help to regulate the

interns whilst also sharing their successes and achievements. The interns are also involved in the recruitment process of future interns as current interns are invited to return to their school late in the autumn term to deliver a presentation outlining their time on the project.

Whilst in placement, interns are supported to varying degrees throughout their 9/ 10 week placement. Some students require intensive support throughout their placement whilst others require support during the initial few days/ weeks of placement before moving on to supporting the intern in reduced capacity but still supervising on a daily basis. Whilst in placement, the department/ mentor receives fortnightly evaluation sheets which allows staff to offer recommendations/ feedback to the young people in addition to the feedback offered from the support provided by project staff. Ahead of the placement, a departmental analysis and task analysis are undertaken ensuring project staff know key information about the department together with the tasks outlined for the intern. These tasks can then be practiced/ developed ahead of time/ during induction ensuring the student is competent to start their placement. The termly targets set by the staff are also informed by the tasks the interns are set as well as being set in conjunction with their literacy/ numeracy/ social goals.

We work with a Business Liaison Manager at CAVUHB who helps secure the quality placements for our interns. Identified departments are invited to attend a meeting with project staff and a manager/ mentor handbook is provided which outlines the expectations of all parties involved in the project together with relevant contact numbers, term and rotation dates. As we are now in our fourth year of provision we are able to offer the following placements for the interns to choose between:

General Porters	Radiology Porters	Assistant Technical Officer Pharmacy
Health Records Assistant	Administration assistant	Lab technician in Cellular Pathology
Housekeepers	Linen assistants	Central Production Unit Porter
Radiology Department Assistant	ICT Service desk assistant	Meet and Greet volunteer
Ward Based Catering	Catering Assistant	Physiotherapy Outpatients Assistant
Theatre Stores Assistant	HSDU	Waste collection
Maintenance assistant	Podiatry HCSW/ admin	Transit Stores- delivery

British Association for Supported Employment (<https://www.base-uk.org/>) offer training opportunities for those individuals working with young people who are entering into the work of work. The aim of the provision is to ensure that all staff working with people with learning disabilities are all working to the same standard. Such training is free for people based in England but not for people

based in Wales. One member of the team has been able to undertake this training but due to training costs, the other members of the team have been unable to access the provision.

As a project we have helped young people overcome a number of barriers linked with employment such as helping a young person to apply for photographic ID allowing them to open/ apply for a bank account allowing them to move on to the JGW+ programme ensuring their weekly allowance gets paid directly to them rather than a family member. We have also helped a young person register with their local GP having recently moved home and family members were not able to support them. We continue to support young people find employment once they have completed their time with us on the project and regularly send out job opportunity emails to previous students and support previous students when attending job interviews. We have helped learners apply for PIP, apply for travel passes, complete DBS check and access Barrier to Work Fund allowing students to have the necessary uniform (e.g. steel toe cap boots, utility trousers). This support comes in addition to the support offered to actually search for suitable job opportunities, complete application forms and complete any relevant paperwork required once employment has been successful.

We are really proud of the impact our project has made thus far on the lives of those involved together with their families. The ripple effect of the young people's involvement in this project has been hugely impactful and we have captured this in the attached case study/ quotes from departmental managers, students and family members. Our successes since the start of the project have been outlined below:

Academic Year	Enrolled	Completed	Outcome	Employment Status
2021-2022	7	7	6 employed by CAVUHB 1 moved on to CAVC	5 remain employed by CAVUHB 1 employed by Greggs
2022-2023	9	8	5 employed by CAVUHB 1 employed by 'Cardiff Works for You' in Cardiff Parks department 1 moved on to CAVC 1 moved on to Pencoed College	4 remain employed by CAVUHB
2023-2024	16	15	1 found employment at CAVUHB 7 moved on to ACT/ Jobs Growth Wales + 5 moved on to CAVC	4 remain/ moved into employment at CAVUHB 3 remain on ACT/ JGW+ but 2 have applied for positions

			1 moved on to Coleg Y Cymoedd 1 remained with us at PS for a second year to continue personal development	with CAVUHB and awaiting interviews/ shortlisting
2024-2025	7 (6 FT 1 PT)	6 (5 FT 1 PT)		

We have established a fantastic working relationship with our host business over the past 4 years and recognise the positive impact our interns are having on the work force both in their internship and employment roles. Our interns have an excellent work ethic, a strong desire to achieve, be independent and to be part of a community and as such make excellent employees.